

ZIFF

fotografija: Marijo Zupanov

Odlični znanstvenoraziskovalni dosežki raziskovalk in raziskovalcev FF UL v letu 2023/24

FF

UNIVERZA V LJUBLJANI
Filozofska fakulteta

**Odlična FF – Odlični
znanstvenoraziskovalni dosežki
raziskovalk in raziskovalcev FF UL
v letu 2023/24**

Uredila: Sašo Jerše in Ema Karo

Prelom: Nana Martinčič

Založila: Založba Univerze v Ljubljani

Za založbo: Gregor Majdič,
rektor Univerze v Ljubljani

Izdala: Znanstvena založba Filozofske fakultete
Univerze v Ljubljani

Za izdajatelja: Mojca Schlamberger Brezar,
dekanja Filozofske fakultete

Ljubljana, 2025

Publikacija je brezplačna.

Prva e-izdaja. Publikacija je v digitalni obliki prosto
dostopna na <https://ebooks.uni-lj.si/zalozbaul/>
DOI: 10.4312/9789612975425

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 228033795

ISBN 978-961-297-542-5 (PDF)

FF

UNIVERZA V LJUBLJANI
Filozofska fakulteta

caritas, -atis, f FF UL

Odličnost znanosti je v njenem spoznanju. Temelj znanosti pa je ljubezen do človeka, *philantropia*, kot so rekli Grki, *humanitas*, kot so rekli Rimljani, humanistika, kot pravimo danes.

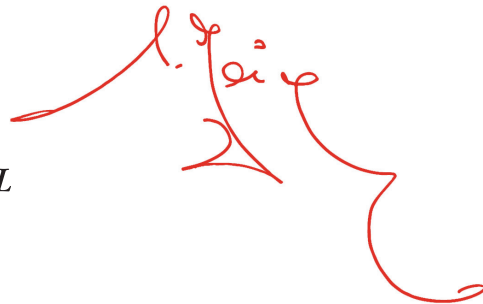
Znanost je, resda na zelo različne in raznorodne načine, vsa humanistika. Vsa ima na svojem začetku človeka, njegovo naravo, njegove potrebe in želje, njegove strasti, njegova hrepenenja in hotenja, njegova zanimanja in veselja. Na svojih odličnih vrhuncih ima človekova veselja, kot jih lahko daje le spoznanje.

Ali rečeno drugače, srce znanosti je spoznanje. In srce spoznanja je resnicoljubnost, srce resnicoljubnosti iskrenost, srce iskrenosti človek. V tem se kaže ljubezen do človeka, *caritas*. In v tem se kaže odličnost znanosti.

Vse drugo je ali le žalitev ali zgolj užaljenost.

Sašo Jerše

*prodekan za doktorski študij in
znanstvenoraziskovalno delo FF UL*

Odlična FF. Od žalitve znanosti k znanosti žalitve.

Študentom filozofije včasih rečem, naj se nikar ne sramujejo njene neuporabnosti, niti naj ji ne oporekajo, pač pa naj jih opolnomoči misel na to, da se ukvarjajo s čisto znanostjo, ki je čista, ker je dobra – za misliti.

Ker je za nami pravkar Kantovo leto (1724–1804), naj ta nasvet oprem na tega velikana filozofije. V času, ko je univerza nasploh in filozofska fakulteta posebej svoj obstoj primorana upravičevati z izkazovanjem *uporabnosti kot merila odličnosti*, se za izmero globine samoinduciranega brezna, v katerem se nahajamo, velja obrniti h Kantovi razpravi iz leta 1798 z naslovom *Spor fakultet*. Kant razpravo prične z razcepom, ki preči odnos med fakultetami, da bi na tej osnovi preizprašal vlogo vednosti v moderni družbi. Primarna delitev, ki jo predlaga in ki sega v čas sholastike, zadeva odnos med t. i. zgornjimi fakultetami, tj. teološko, pravno in medicinsko, ter t. i. spodnjo, filozofsko fakulteto. Prve zadevajo t. i. praktično vednost, ki ni praktična po neposredni uporabnosti izsledkov, temveč po svoji uporabnosti za udejanjenje interesov vlade, ki si zato tudi pridržuje pravico, da sankcionira nauke zgornjih fakultet.

Filozofska fakulteta v nasprotju s fakultetami, ki jih zavezuje zunanja avtoriteta verskih doktrin, pravnih nauk in medicinskih praks, stremi za teoretsko vednostjo, ki je ne usmerja interes, pač pa si za vodilo jemlje um in resnico, tako da v obratu tudi ne dopušča od zunaj naložene sankcije. Filozofska fakulteta svojih koncepcij torej ne opira na pojem interesa, ampak na zmožnost za resnico, ki tvori generično bistvo človeka kot mislečega bitja. Kantova zastavitev tako obenem pokaže, da je politika vlad z zgornjimi fakultetami vred po svojem elementarnem ustroju imuna na politiko resnice.

Kantovska shema terja posodobitev. V času vladavine strokovnih znanj, ko se oblast staplja z vednostjo, politika pa suverenost nadomešča s procedurami vladnosti, v pretežni meri ni več politika tista, ki sankcionira zgornje fakultete, pač pa so zgornje fakultete tiste, ki sankcionirajo politiko in prek nje javnost.

V ilustracijo nians te premene v delovanju oblastnih vzorcev pomislimo na opozorila na tobačnih izdelkih, katerih korenine segajo v leto 2003, ko so članice Svetovne zdravstvene organizacije na pobudo univerzitetnih ekspertov podpisale in pozneje ratificirale konvencijo za nadzor nad tobakom. Premeno sporočil je mogoče razporediti v sekvenčno genezo oblik dominacije ali gospodarstva. Najprej je tu frontalni krik: »Kajenje ubija!« V tem kriku se moderni državni skrbniki zdravja populacije prelevijo v predmoderne gospodarje, ki infantilne subjekte nagovarjajo z ukazi, ki shajajo brez legitimacije, razlage ali pojasnila. V drugem koraku se ta ukaz predmodernega gospodarja prekvasi v sporočilo ekspertne, medicinske vednosti, na videz očiščeno oblastnih razmerij, a v

očitni službi fiskalnih interesov: »Kajenje škoduje zdravju.« Ekspertno sporočilo v podaljšku hitro pokaže svoj oblastni obraz: »Varujte svoje otroke pred vdihavanjem vašega cigaretne dima.« Ta nadjazovski imperativ si od kadircev ne obeta le reakcije strahu, prav tako ne stavi na zdravstveno informiranje naslovnika, ampak si prizadeva pri njem vzbuditi slabo vest in občutke krivde. In če sta prva dva slogana udejanjala infantilizacijo subjekta, če sta se nanj obračala kot na otroka, ki mu je v lahkoverni neumnosti nekako uspelo spregledati korelacijo med kajenjem in obolenjem, potem tretji slogan mobilizira figuro otroka, tj. vašega otroka, ki ga obvarujte pred vdihavanjem vašega cigaretne dima, kot sredstvo obscenega nadjazovskega pritiska.

Nadaljnja, ključna posodobitev kantovske sheme zadeva nadomestitev teološke fakultete z ekonomsko. Danes vlad pri doseganju primarnega vpliva na ljudstvo ne žene več imperativ doseganja večnega *blagra*, pač pa materialne *blaginje*. Poseben status zgornjih fakultet, tj. ekonomske, pravne in medicinske fakultete, je simptomatično naznačen in simbolno pripoznan že s tem, da se jim v skrbi za ekonomski, civilni in telesni blagor odmerja ločen fizični prostor; lastna stavba kot marker njihovega izjemnega statusa in njihove bližine oblasti. A to trojstvo je nazadnje forma troedinosti, kjer ekonomija ne absorbira le pravnega in medicinskega polja, pač pa domeno politike kot take. Francoski politehnik in filozof Jean-Pierre Dupuy v tej zvezi govori o »ekonomistifikaciji« oziroma popolni absorpciji politike s strani ekonomije. Prevladujoča ekonomsko-politična »herezija neposredne uporabnosti«, kot jo imenuje Baudelaire, politiko prikrajša za tisto bistveno, namreč za referenco na prihodnost. Dupuyjeva diagnoza v ekonomistifikaciji tako vidi fenomen zavrnitve prihodnosti, s tem pa kolaps politike v stanje psevdovečne paralize. Čislana neoliberalna akumulacija je torej forma politične involucije in socialnega razkroja.

Okoliščine te absorpcije politike s strani ekonomije kažejo na nadaljnjo premeno kantovskega zastavka, kolikor ta zadeva javno rabo uma. V času, ko javni prostor oblikujejo silnice »petega stanu«, torej družbeni mediji, je spodvprašan skupni referenčni okvir, ki je v Kantovem času strukturiral polje javnosti. Sprememba je neposredno povezana s spremeno, ki zadeva procedure predočanja resnice. Kot je v devetdesetih letih izpeljeval Slavoj Žižek, je tradicionalna humanistična kritika ideologije kot »napačne zavesti« oviro videla v strukturnem in naivno napačnem spoznanju ali v inherentni perceptivni zmoti, ki opredeljuje interakcije v socialnem polju. Njen credo je naznačil Marx: »Tega ne vedo, a to počno.« Tradicionalna kritika je nato v osemdesetih letih 20. stoletja naletela na izziv v obliki koncepcije ciničnega uma nemškega filozofa Petra Sloterdijka, čigar zmota se perpetuira na ozadju polne zavestne pripoznanosti te zmote, kar spodnaša tradicionalna orodja njene kritike. Njen credo se tako glasi: »To vedo, a to še vedno počno.«

Smo danes še v dobi ciničnega uma? Hal Foster, ameriški umetnostni kritik in zgodovinar, je že leta 2016 opozoril na to, kako cinizem in cinična distanca

nemara nista več koncepta, s katerima bi lahko opisali politične drže v sodobnem svetu. Podporniki avtoritarnih politik nikakor niso ciniki. Ko je, denimo, pravkaršnji ameriški predsednik Donald Trump pred volitvami širil laži o haitijskih priseljencih v Springfieldu, češ da jedo hišne ljubljenske tamkajšnjih Američanov, je s tem politično instrumentaliziral prepoved, ki ima v naših družbah moč tabuja: hišni ljubljenci so nedotakljivi, neužitni, predvsem zato, ker so počlovečeni, in če jih Haitijci jedo, potem je to tako zato, ker so njihove navade radikalno tuje naši kulturi in civilizacijskim standardom. Skratka, jedo nas. Trumpovi volivci izjav voditelja niso jemali dobesedno, kot so pokazale njihove reakcije na Trumpovo izjavo, so jih pa vzeli resno in brez kančka cinizma. Vse drugače pa liberalna levica medtem ostaja ujetnica stare cinične paradigme, tako pa izjave avtoritarnih vodij jemlje dobesedno, ne pa tudi resno. Od tod Fosterjev predlog, da danes nemara živimo v dobi *neciničnega neuma*, ki terja reinvincijo procedur ideološke kritike.

Vse te premene dajejo filozofski fakulteti še urgentnejšo veljavo. Njena svoboda v odnosu do zgornjih fakultet ne zadeva le neodvisnosti od vladnih ukazov in njihovega poslednjega gonila v upodobi ekonomske racionalnosti. Kot se izrazi Kant, filozofska fakulteta sicer nima pravice ukazovati, si pa zato jemlje pravico, da v svojem udejanjanju interesa za javno izrekanje resnice *sodi o vseh ukazih*.

Da je filozofska fakulteta vendarle dojeta kot spodnja, kot tako rekoč najvišja točka tistega, kar leži na dnu, kot iztrebek svoje vrste, je nazadnje stvar za družbo usodnega predsodka. Takole pravi Kant v svojem *Sporu fakultet*: »Vzrok za to, da se takšna fakulteta imenuje spodnja, ne glede na to veliko prednost (svobodo), pa je mogoče najti v naravi človeka: da se namreč tisti, ki lahko ukazuje, četudi je ponižni sluga nekoga drugega, ima za veliko imenitnejšega kot pa nekdo drug, ki je sicer svoboden, a nima nikogar, ki bi mu lahko ukazoval.« Za Kanta to ni le opis stanja stvari filozofske fakultete. Vse prej gre za njeno principalno zavezo in obvezo, ki naj prepreči njen zdrs v mandarinat.

Kantova umestitev vloge filozofske fakultete tudi ni le stvar te fakultete, pač pa notranje informira druge znanosti, če naj si zaslužijo to ime. Medicina, denimo, udejanja interese vlade tako, da sledi medicinskemu redu, ki ga vlada sankcionira. A medicina je prebojna in torej znanstvena v Kantovem pomenu besede tedaj, ko jo vodi mišljenje samo, in nič več črka utečenih nauk. Zgornje fakultete si poriv lastni znanstveni odličnosti in prebojnosti torej izposojajo pri filozofski fakulteti: prebojna, zapiše Kant, je samo znanost, ki »hodi v zelje filozofski fakulteti« in s tem »žali avtoriteto« obstoječih nauk. V tem tiči njena *znanost žalitve kot odgovor na žalitev znanosti*.

Na to je v svojem govoru ob lanski podelitvi priznanj za najodličnejše raziskovalne dosežke Univerze v Ljubljani opozoril njen rektor, Gregor Majdič, ko je poudaril pomen nekoristne znanosti, ki je ne orientirata paraliza sedanosti in njena ekonomistifikacija, pač pa še neslutena prihodnost: »Pomembno je poudarjati, da je včasih tudi tako imenovana nekoristna znanost nujno potrebna.

Največja odkritja so izšla ravno iz takšne, povsem bazične znanosti, saj največjih odkritij ne moremo predvideti ali jih načrtovati.«

Čislana odličnost in ugled univerze naj se torej ne merita s kriterijem neposredne uporabnosti njenih rezultatov, pač pa s silo njenih žalitev.

Simon Hajdini

Prejemnik priznanja za *najodličnejše raziskovalne dosežke Univerze v Ljubljani* in priznanja ARIS *Odlični v znanosti* za leto 2024

5.01 – Družboslovje – Vzgoja in izobraževanje

Mojca Lukan, Andreja Hočevar in Mojca Kovač Šebart

Objava izvirnega znanstvenega članka »Addressing Gender in Early Childhood Education and Care in Slovenia« (Naslavljanje osebne okoliščine spola v vrtcih v Sloveniji)

Oddelek za pedagogiko in andragogiko

Programska skupina *Pedagoško-andragoške raziskave – Učenje in izobraževanje za kakovostno življenje v skupnosti (P5-0174)*, vodja Jasna Mažgon

V besedilu predstavimo izsledke empirične raziskave, ki smo jo opravili med dijakinjami in dijaki programa predšolske vzgoje na Srednji vzgojiteljski šoli, gimnaziji in umetniški gimnaziji Ljubljana; v njej smo ugotavljali, ali ocenjujejo, da bi, ko pridobijo ustrezno izobrazbo, v vzgojni praksi otrokom v vrtcu brali pravljice, ki bi z različnih vidikov obravnavale problematiko spola, in če ne, kateri so razlogi za njihovo odločitev. Izsledki kažejo, da bi bilo največ vključenih v raziskavo otrokom pripravljenih brati pravljico, ki bi problematiko odpirala z vidika stereotipnega opravljanja spolnih vlog (v prvem starostnem obdobju 83,1 %, v drugem pa 96,0 %). Temu sledi pripravljenost za branje pravljice, ki bi problematiko odpirala z vidika spolnega izraza (v prvem starostnem obdobju 68,7 %, v drugem pa 88,6 % vključenih v raziskavo). Pravljico, ki pa bi problematiko spola naslavlja na ravni spolne identitete, bi bilo pripravljeno z otroki brati najmanj vključenih v raziskavo (v prvem starostnem obdobju 43,5 %, v drugem pa 73,5 %). V raziskavi so nas zanimali tudi razlogi, zaradi katerih dijakinje in dijaki teh pravljic otrokom v vrtcu ne bi bili pripravljene brati. Te razloge smo analizirali in ugotovili, da niso strokovno utemeljeni glede na splošne cilje, načela in področja dejavnosti vrtčevskega kurikuluma ter glede na pravni okvir, ki ga morajo pedagoške delavke in delavci v vrtcih spoštovati pri vzgojnem delu. Razlogi so tudi v nasprotju z zahtevo po obravnavi vsebin ter izvajanju dejavnosti na objektivni, kritični in pluralni način, kar zagotavlja odsotnost indoktrinacije otrok in štiti pravico staršev, da vzgajajo otroke skladno s svojimi prepričanji. Na podlagi izsledkov raziskave ugotavljamo, da bi morali v omenjenem vzgojno-izobraževalnem programu več pozornosti nameniti poznavanju, interpretaciji in vsebinskemu razumevanju kurikularnega dokumenta ter zakonskih določb, skladno s katerimi morajo pedagoške delavke in delavci v javnih vrtcih delovati v vzgojnem procesu, še posebej glede na zahtevo po enaki obravnavi in nediskriminaciji, ki zadeva osebno okoliščino, v primeru naše obravnave osebno okoliščino spola.

LUKAN, Mojca, HOČEVAR, Andreja, KOVAČ ŠEBART, Mojca. Addressing gender in early childhood education and care in Slovenia. *Journal of LGBT youth*. 2023, str. 1-14. ISSN 1936-1653. <https://doi.org/10.1080/19361653.2023.2286222>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DOI: 10.1080/19361653.2023.2286222. [COBISS.SI-ID 180994563].

Objava izvirnega znanstvenega članka »Podcasts and Informal Learning: Exploring Knowledge Acquisition and Retention« (Podkasti in priložnostno učenje: raziskovanje načinov pridobivanja in ohranjanja znanja)

Oddelek za pedagogiko in andragogiko

Programska skupina *Pedagoško-andragoške raziskave – Učenje in izobraževanje za kakovostno življenje v skupnosti (P5-0174)*, vodja Jasna Mažgon

Podkasti so z razvojem digitalnih avdio platform postali pomembno orodje za pridobivanje znanja. Zvočni posnetki omogočajo večjo fleksibilnost v primerjavi z vizualnimi mediji, kar odpira nove možnosti za sprejemanje (učnih) vsebin. Avtorji v članku obravnavajo podkaste kot vse pomembnejše orodje za priložnostno učenje in pridobivanje znanja zunaj okvirov formalnega izobraževanja. Z uporabo spletne ankete, ki jo je izpolnilo 605 posameznikov, so raziskovali, katere vrste priložnostnega učenja podkasti najbolj spodbujajo ter kako uporabniki ocenjujejo kakovost in zanesljivost pridobljenih informacij. Rezultati kažejo, da pri večini poslušalcev podkastov (53,7 %) prevladuje samostojno (samousmerjeno) učenje, ki je povezano z boljšim pomnjenjem informacij ter izboljšano kritično presojo vsebine v primerjavi z naključnim in tihim učenjem. Raziskava je pokazala visoko stopnjo zaupanja v vsebino podkastov, zlasti med izobraženimi poslušalci, kar kaže na velik potencial tega medija, pa tudi na izzive, ki jih prinaša kot učni vir. Med priljubljenimi temami podkastov izstopajo znanost, specifični interesi (npr. tehnologija, kriminal) in pogovorne oddaje, pri čemer se najbolj priljubljene vsebine razlikujejo glede na obliko učenja (samousmerjeno, naključno ali tiho). Avtorji v članku poudarjajo, da poslušanje podkastov redko spremljajo dodatne učne aktivnosti, kot so iskanje virov ali zapisovanje opomb, kar nakazuje, da podkasti v priložnostnem učenju prevzemajo osrednjo vlogo pri posredovanju vsebine, namesto da bi bili zgolj dopolnilo ali dodatni vir, kot je pogosto značilno za njihovo uporabo v formalnem izobraževanju. Rezultati raziskave poglobljajo razumevanje priložnostnega učenja in ponujajo uporabne vpogleda za izobraževalce ter ustvarjalce podkastov. Članek predstavlja pomemben prispevek k raziskovanju uporabe digitalnih medijev, ki postajajo vse pomembnejši vir priložnostnega učenja.

MEDEN, Ema, RADOVAN, Marko, ŠTEFANC, Damijan. Podcasts and informal learning : exploring knowledge acquisition and retention. *Education sciences*. 17 October 2024, issue 10, [article] 1129, str. 1-16, ilustr. ISSN 2227-7102. <https://www.mdpi.com/2227-7102/14/10/1129>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DOI: 10.3390/educsci14101129. [COBISS.SI-ID 212358403].

5.09 – Družboslovje – Psihologija

Objava poglavja o pristranskosti izida in opustitveni pristranskosti v mednarodni znanstveni monografiji

Oddelek za psihologijo

Programska skupina *Edukacijske raziskave* (P5-0106), vodja Janja Žmavc (Pedagoški inštitut)

Ljudje včasih žal sprejmemo napačne odločitve, a se pri njihovem presojanju vselej ne zanašamo na prave vidike problema. Avtor v poglavju »Pristranskost izida in opustitvena pristranskost: ni vedno konec dober, vse dobro« podrobno predstavi pristranskost izida, miselni pojav oz. odstopanje, ko kakovosti odločitve ne presojamo na podlagi podatkov, ki so bili odločevalcu znani v času odločanja, ampak na podlagi izida, ki odločevalcu v času odločanja ni bil poznan in zato ne bi smel vplivati na njegovo presojanje. Tako napako zagrešimo takrat, ko npr. odločitev za spletni nakup čevljev, za katere se izkaže, da so nam po meri, ocenimo kot preudarno, če so nam premajhni, pa kot nespametno. Poleg opredelitve in izčrpnega pregleda literature o tej miselni bližnjici, ki jo opazimo takrat, ko pri presojanju nimamo na voljo vseh informacij, avtor v poglavju natančno predstavi načine njenega merjenja ter sestavljanja ustreznih eksperimentalnih dražljajev, opiše njene pojavne oblike in posledice na različnih življenjskih področjih ter predstavi tri mogoče mehanizme njenega delovanja. Poglavje je del prosto dostopne mednarodne znanstvene monografije *Zbirka kognitivnih pristrasnosti i pogrešaka* (Zbirka kognitivnih pristranskosti in napak) (urednica: dr. Kaja Damnjanović), ki sistematično in celovito obravnava znanstveno vednost o več kot 28 kognitivnih pristranskostih in napakah, zapletenih variacijah in odstopanjih od presoj, zaključkov ter izbir, ki bi jih logika in ekonomija razumeli kot racionalne. Zaradi natančnega, a dinamičnega, humornega in dostopnega sloga pisanja ter praktičnih napotkov za merjenje teh pojavov v (eksperimentalnih) študijah je knjiga odličen pripomoček za raziskovalce na področju kognitivne in aplikativne socialne psihologije, hkrati pa privlačna tudi za študente psihologije in sorodnih smeri, strokovnjake, ki delujejo v praksi, ter vse, ki jih zanima delovanje človekovega mišljenja. Ker monografija združuje znanje in izkušnje več kot 30 avtorjev iz držav Jugovzhodne Evrope, predstavlja zgled mednarodnega sodelovanja strokovnjakinj in strokovnjakov v tej regiji, zaradi svoje ambicije in širine (na skoraj 600 straneh obravnava več kot 1300 referenc) pa kot izjemen dosežek na področju proučevanja višjih miselnih procesov (odločanja, presojanja in sklepanja) izstopa tudi v svetovnem merilu. Tak status ji priznava tudi srbsko Ministrstvo za znanost, tehnološki razvoj in inovacije, ki ji je dodelilo status tematskega zbornika mednarodnega pomena.

LEP, Žan. Pristrasnost ishoda i pristrasnost propuštanja : nije uvek sve dobro kada se dobro završi. V: DAMNJANOVIĆ, Kaja (ur.). *Zbirka kognitivnih pristrasnosti i pogrešaka*. 1. izd. Smederevo: Heliks, cop. 2024. Str. 347–368, ilustr. ISBN 978-86-6024-114-8. <https://doi.org/10.31212/kogn.prist.2024.lep.18>, DiRROS - Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije, DOI: 10.31212/kogn.prist.2024.lep.18. [COBISS.SI-ID 218419971].

Globalna raziskava o uspešnosti psihologije pri oblikovanju javnih politik v času pandemije

Oddelek za psihologijo

V času pandemije covida-19 so morali odločevalci ukrepe za njeno zajezitev sprejemati hitro in pogosto na podlagi pomanjkljivih dokazov. Ukrepi zato mor- da niso bili najbolj učinkoviti, a so vseeno pomembno spreminjali vsakdanjik ljudi. Ker se lahko podobne situacije ponovijo, je skupina znanstvenikov iz več kot 30 držav v obsežni mednarodni študiji, objavljeni v prestižni reviji *Nature* (Narava), ugotavljala, kako lahko psihologija pomaga pri oblikovanju boljših ukrepov za obvladovanje pandemije. Preverjali so dokaze v podporo učinkovitosti 19 trditev oz. predlogov, pri tem pa iz nabora več kot 3000 dokumentov pregledali 747 člankov, ki so proučevali mišljenje in vedenje ljudi iz 142 držav (v povprečju je vsak članek vzorčil skoraj 17.000 ljudi). Med dokazi so bili najmočnejši tisti, ki so se nanašali na pomembnost medkulturnih razlik (npr. v kulturah, kjer je ljudem pomembna osebna svoboda, je težje koordinirati ukrepe, ljudje pa jih manj upoštevajo) in na pomembnost zmanjševanja polarizacije ter vpliva lažnih in napačnih informacij. Poleg tega je spoštovanje ukrepov lahko višje, če jih sprejemajo zaupanja vredni voditelji, če se odločevalci pri komuniciranju osredotočajo na obstoječa družbena pričakovanja (norme) o zaščitnem vedênju in če odločevalci izhajajo iz družbenega oz. političnega strinjanja o ukrepih. Avtorji študije, ki jo je vodil dr. Kai Ruggeri z Univerze Columbia, so na podlagi rezultatov predlagali nov pristop k analizi oblikovanja politik, podprtih z dokazi, ki ga je mogoče uporabiti ob morebitnih prihodnjih javnozdravstvenih pretresih in vremenskih katastrofah. Poleg tega so oblikovali več predlogov ukrepov s področja vključevanja psihologije v oblikovanje javnih politik. Raziskava tako sledi nekaterim od najsodobnejših trendov v psihološki znanosti, kot so načela odprte znanosti, potreba po izvedbi replikacijskih in metaanalitičnih ter medkulturnih študij, ki omogočajo večje posploševanje ter preseganje ugotovitev laboratorijskih in vprašalniških študij. Verjetno je tudi zato znanstveni članek dosegel velik odmev v stroki, medijih in na socialnih omrežjih (sodi tudi med 5 % najbolj odmevnih objav, ki jih indeksira Altmetric). V letu dni po objavi je bil v Web of Science citiran že 31-krat, o raziskavi so poročali številni mediji po vsem svetu, kot referenca pa je bil članek uporabljen tudi pri pisanju programov in dokumentov Svetovne zdravstvene organizacije (WHO), Svetovne banke in Evropske komisije.

RUGGERI, Kai, STOCK, Friederike, HASLAM, S. Alexander, CAPRARO, Valerio, LEP, Žan, et al. A synthesis of evidence for policy from behavioural science during COVID-19 : analysis. *Nature*. [Online ed.]. 2024, vol. 625, str. 134-147, tabele. ISSN 1476-4687. <https://www.nature.com/articles/s41586-023-06840-9>, DiRROS - Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije, DOI: 10.1038/s41586-023-06840-9. [COBISS.SI-ID 178469379].

Objava izvirnega znanstvenega članka »Evaluation of Information Visualization in Digital Intelligence Product« (Ovrednotenje vizualizacije informacij v digitalnih obveščevalnih poročilih)

Oddelek za psihologijo

Programska skupina *Psihološki in neuroznanstveni vidiki kognicije* (P5-0110), vodja Anja Podlesek

Z digitalno tehnologijo lahko oblikujemo strateške obveščevalne izdelke tako, da bodo odločevalci, ki skrbijo za zagotavljanje varnosti, lažje predelali pomembne informacije in se hitreje odločili, kako ukrepati. Vizualizacija informacij pomaga izboljšati obdelavo obveščevalnih informacij. V kvaziekperimentalni raziskavi smo proučevali, ali je procesiranje informacij učinkovitejše in uporabniška izkušnja boljša, če pripravimo digitalno obveščevalno poročilo, ki uporablja vizualne elemente, kot če pripravimo klasično, tiskano obveščevalno poročilo, ki vsebuje predvsem besedilo. Vzorec 72 udeležencev, zaposlenih na mestu odločevalca v zasebnem podjetju, smo razdelili v dve primerljivi skupini. Ena skupina je prejela digitalno različico obveščevalnega poročila, druga pa tiskano. Zabeležili smo čas, potreben za branje poročila, čas, potreben za odgovarjanje na vprašanja o njegovi vsebini, točnost odgovorov, potrebo po dodatnih informacijah za odločitev ter ocene kognitivne obremenitve in čustev ob branju poročila in odločanju o tem, kako ravnati v predstavljenih kriznih razmerah. Rezultati multivariatne analize kovariance, v kateri smo nadzorovali učinek vidno-prostorskih sposobnosti ter vizualnih in verbalnih preferenc udeležencev, so pokazali, da je bilo digitalno obveščevalno poročilo obdelano hitreje in učinkoviteje kot tiskano poročilo, pa tudi uporabniška izkušnja je bila pri digitalnem poročilu boljša. V članku podamo tudi priporočila za oblikovanje obveščevalnih poročil in pokažemo, kako lahko analitiki v obveščevalni dejavnosti izkoristijo psihološka spoznanja pri pripravi obveščevalnih poročil, ki bodo odločevalcem olajšala odločanje o varnostnih situacijah, kar je pomembno in aktualno, saj živimo v času, polnem kriznih razmer.

ULCEJ, Dejan, PODLESEK, Anja. Evaluation of information visualization in digital intelligence product. *Journal of strategic security*. 2024, vol. 17, no. 4, art. 6, str. 89-112, ilustr. ISSN 1944-0472. <https://digitalcommons.usf.edu/jss/vol17/iss4/6/>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DOI: 10.5038/1944-0472.17.4.2264. [COBISS. SI-ID 218381571].

Gaja Zager Kocjan, Andreja Avsec in Tina Kavčič

Objava izvirnega znanstvenega članka »Feeling Too Low to Be Active: Physical Inactivity Mediates the Relationship Between Mental and Physical Health« (Preveč »na tleh« za vadbo: telesna neaktivnost kot posrednik v odnosu med duševnim in telesnim zdravjem)

Oddelek za psihologijo

Programska skupina *Psihološki in nevroznanstveni vidiki kognicije* (P5-0110), vodja Anja Podlesek, in programska skupina *Uporabna razvojna psihologija* (P5-0062), vodja Maja Zupančič

Čeprav so povezave med duševnim in telesnim zdravjem dvosmerne, je bilo v preteklih raziskavah veliko več pozornosti namenjene vplivu telesnega na duševno zdravje. Namen naše študije je bil raziskati, kako duševno zdravje neposredno in posredno prispeva k sočasnemu telesnemu zdravju, in sicer prek telesne neaktivnosti, ki je eden najvplivnejših dejavnikov tveganja za zdravstvene težave po svetu. Študija temelji na analizi podatkov iz tretjega vala Nacionalne raziskave o zdravju in zdravstvenem varstvu, v katero je bilo vključenih skoraj 10.000 Slovencev, kar nam je omogočilo, da smo proučili vzorce na nacionalni ravni. Proučevali smo dva osrednja kazalnika duševnega zdravja: depresivnost kot pokazatelj duševnih težav in subjektivno blagostanje kot pokazatelj pozitivnega duševnega zdravja. Naš glavni cilj je bil ugotoviti, kako depresivnost in blagostanje napovedujeta telesno neaktivnost ter kako ta neaktivnost napoveduje samoporočane zdravstvene težave, kot so kronične bolečine, gibalne omejitve, slabo splošno zdravstveno stanje in pojav več kroničnih bolezni hkrati (multimorbidnost). Rezultati so pokazali, da psihično blagostanje prispeva k zmanjšani telesni neaktivnosti, depresivnost pa k večji telesni neaktivnosti. Ta dalje napoveduje večjo verjetnost hudih telesnih bolečin, gibalnih omejitev, slabe samoocene telesnega zdravja in multimorbidnost. Teoretično se naše ugotovitve ujemajo s psihosomatskim modelom, ki kaže, da duševno zdravje neposredno vpliva na telesne procese, na primer prek bioloških mehanizmov, kot so vnetni odzivi. Poleg tega naši rezultati podpirajo biopsihosocialni model zdravja, ki vključuje tudi vedênjske poti. Poslabšano duševno zdravje prispeva k zmanjšani telesni aktivnosti, kar posledično prispeva k povečanju telesnih težav, kot so bolečine, gibalne omejitve in multimorbidnost. Slabo duševno zdravje je torej lahko zgodnji opozorilni znak za telesne zdravstvene težave, kar kaže na širši pomen krepitve duševnega zdravja za kakovostno javno zdravje. Psiho-educativni programi z interdisciplinarnim pristopom so ključni za ozaveščanje o pomenu negovanja duševnega zdravja za kakovostno življenje posameznika.

Članek je bil objavljen v prestižni reviji s faktorjem vpliva 4,9 in je prejel tudi nagrado ARIS Odlični v znanosti 2024.

ZAGER KOCJAN, Gaja, AVSEC, Andreja, KAVČIČ, Tina. Feeling too low to be active : physical inactivity mediates the relationship between mental and physical health. *Social science & medicine*. Jan 2024, vol. 341, [article no.] 116546, str. 1-8, tabele, graf. prikazi. ISSN 1873-5347. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0277953623009036>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DOI: 10.1016/j.socscimed.2023.116546. [COBISS. SI-ID 179253251].

Objava izvirnih znanstvenih člankov »Parental Financial Support and Family Emotional Support to Young Adults During COVID-19: A Help or a Hindrance?« (Finančna podpora staršev in čustvena podpora družine mladim odraslim med COVID-19: pomoč ali ovira?) in »Financial loss and financial well-being of emerging adults during COVID-19 : the limitations of psychological resilience« (Finančna izguba in finančno blagostanje mladih odraslih med COVID-19: omejitve psihološke odpornosti)

Oddelek za psihologijo

Programska skupina Uporabna razvojna psihologija (P5-0062), vodja Maja Zupančič

V skupini Covid International smo raziskovali subjektivno finančno blagostanje (SFB) mladih na prehodu v odraslost iz več držav (Finska, Kitajska, Italija, Litva, Portugalska, Slovenija, ZDA) med pandemijo COVID-19. Osredotočili smo se na blažilne dejavnike negativnih finančnih posledic pandemije ter z analizo poti preverili učinke finančne podpore staršev in čustvene opore družine. Slednja se je dosledno pozitivno povezovala s SFB in pozitivno naravnostjo mladih, finančna podpora staršev pa se je negativno povezovala s SFB in pozitivnim pogledom na prihodnost (ali z njim ni bila povezana). Ta učinek je bil najmočnejši med mladimi v Litvi, učinek čustvene opore družine na pozitivno naravnost pa je bil, ne glede na državo, večji pri mladih, ki so zaznali več negativnih finančnih posledic pandemije. Preverili smo še povezanost med finančno izgubo in SFB ter morebitni moderacijski učinek psihološke odpornosti mladih. Ugotovili smo neposredno negativno povezanost med finančno izgubo in SFB ter neposredno povezanost psihološke odpornosti s SFB, vendar psihološka prožnost ni moderirala učinka finančne izgube na SFB. Dosežek razkriva ključno vlogo čustvene opore družine pri blaženju negativnih finančnih in psiholoških posledic pandemije, opozarja na morebitne negativne učinke finančne podpore staršev, ki lahko zmanjšuje zaznano finančno osamosvajanje mladih in njihovo pozitivno naravnost, prispeva k razumevanju omejene vloge psihološke odpornosti pri obvladovanju finančnih stisk ter ponuja vpogled v strategije za obvladovanje finančnih in psiholoških izzivov med mladimi v kriznih situacijah. Odlikujejo ga mednarodna dimenzija – globalna relevantnost, ki omogoča primerjavo učinkov družinske opore in psihološke odpornosti v različnih družbeno-kulturnih okoljih; družbena in praktična vrednost za oblikovanje podpornih politik ter programov za mlade, ki prehajajo v odraslost v nepredvidljivih okoliščinah,

spodbujanje čustvene opore družine in omejevanje finančne podpore staršev; raziskovalna inovativnost – prvič pokaže učinke pandemije na SFB skozi prizmo družinske opore in psihološke odpornosti, kombinacija analiz poti in modera-
cijskih učinkov pa omogoča poglobljeno razumevanje kompleksnih odnosov
med preučevanimi spremenljivkami; prispevek k znanosti in praksi glede razu-
mevanja dejavnikov SFB mladih v kriznih razmerah in ustvarjanja podlage za
interdisciplinarne študije ter razvoj intervencij; obravnava aktualnih družbenih
vprašanj, ki so v skladu s poslanstvom FF.

SERIDO, Joyce, LI, Lijun, VASQUEZ, Katherine, SORGENTE, Angela, LEP, Žan, FONSECA, Gabriela, CRESPO, Carla, RELVAS, Ana Paula, ZUPANČIČ, Maja, LANZ, Margherita, et al. Parental financial support and family emotional support to young adults during COVID-19 : a help or a hindrance?. *Family process*. 2024, vol. , no. , str. 1-19, ilustr. ISSN 1545-5300. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/famp.13040>, DiRROS - Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije, DOI: 10.1111/famp.13040. [COBISS.SI-ID 205045251].

RANTA, Mette, LI, Lijun, VOSYLIS, Rimantas, SORGENTE, Angela, CRESPO, Carla, FONSECA, Gabriela, LANZ, Margherita, LEP, Žan, LONKA, Kirsti, RELVAS, Ana Paula, SALMELA-ARO, Katariina, ZUPANČIČ, Maja, SERIDO, Joyce. Financial loss and financial well-being of emerging adults during COVID-19 : the limitations of psychological resilience. *Financial counseling and planning*. Jul. 2024, vol. 35, no. 2, str. 188-201, tabele. ISSN 1947-7910. <https://connect.springerpub.com/content/sgrjfc/early/2024/04/23/jfcp-2022-0088>, DOI: 10.1891/JFCP-2022-0088. [COBISS.SI-ID 199679491].

Objava izvirnega znanstvenega članka »One (Financial Well-Being) Model Fits All? Testing the Multidimensional Subjective Financial Well-Being Scale Across Nine Countries« (Ali en model (finančnega blagostanja) ustreza vsem? Preverjanje večdimenzionalne lestvice subjektivnega finančnega blagostanja v devetih državah)

Oddelek za psihologijo

Programska skupina Uporabna razvojna psihologija (P5-0062), vodja Maja Zupančič

Kot člani mednarodne skupine FINEA (»Financial Issues in Emerging Adulthood« (Finančne težave v obdobju prehoda v odraslost)) smo pri mednarodnem vzorcu 4475 mladih na prehodu v odraslost (18–29 let) pridobili, analizirali in predstavili podatke o veljavnosti ter medkulturni invariantnosti multidimenzionalne lestvice subjektivnega finančnega blagostanja. Oblikovana je bila na podlagi modela, razvitega specifično za mlade v procesu finančnega osamosvajanja v Evropi, in sicer zaradi prepoznane pomembnosti specifične delovanja mladih na finančnem področju njihovega življenja. Konceptualizirane so bile naslednje razvojno specifične sestavine: spoznavna (ocena finančnega zadovoljstva), vedenjska (ocena upravljanja denarja), materialna (ocena zadostnosti finančnih virov), odnosna (ocena finančnega položaja v primerjavi z vrstniki) in časovna (ocena pričakovane finančni prihodnosti). Tako kot pri mladih v Evropi (Avstrija, Finska, Italija, Portugalska, Romunija in Slovenija) smo tudi pri mladih v Kanadi in Turčiji empirično podprli predpostavljeno petfaktorsko strukturo lestvic, njihovo notranjo zanesljivost, konvergentno in kriterijsko veljavnost, mersko invariantnost med mladimi iz obravnavanih držav ter občutljivost na medkulturne razlike. Struktura lestvice pri mladih v Indiji pa ni bila ustrezna in zahteva več prilagoditev. Dosežek prispeva k razumevanju razvojno specifičnih sestavin finančnega blagostanja mladih, pomemben je zaradi razvoja merskega pripomočka, prilagojenega mladim, ki se finančno osamosvajajo, podprte veljavnosti in uporabnosti v različnih kulturnih okoljih, osvetli pa tudi pomembnost prilagajanja merskih pripomočkov družbeno-kulturnim kontekstom, ki se zelo razlikujejo od evropskih in severnoameriških. Dosežek odlikujejo mednarodna razsežnost, saj je primer sodelovanja na globalni ravni in promocije interdisciplinarnosti, kar povečuje njegov vpliv in uporabnost, ter prispevek k razumevanju medkulturnih razlik v finančnem blagostanju; raziskovalna inovativnost (razvojna specifičnost in večdimenzionalni pristop); uporabna vrednost – omogoča ocenjevanje in spremljanje finančnega blagostanja mladih ter oblikovanje ukrepov za njegovo izboljšanje, uporaben je v različnih družbeno-kulturnih kontekstih, v nekaterih

pa bo zahteval specifične prilagoditve; metodološka odličnost (zagotovitev merske invariantnosti med kulturami, kar je ključnega pomena za znanstveno verodostojnost); družbena relevantnost, saj obravnava vprašanja finančne osamosvojitve mladih, ki so ključna v postmodernih družbah.

SORGENTE, Angela, LEP, Žan, ZUPANČIČ, Maja, et al. One (financial well-being) model fits all? : testing the multidimensional subjective financial well-being scale across nine countries. *Journal of happiness studies*. 1 Feb. 2024, vol. 25, article no. 13, 26 str., tabele. ISSN 1573-7780. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10902-024-00708-z>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DiRROS - Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije, DOI: 10.1007/s10902-024-00708-z. [COBISS.SI-ID 183874819].

Maja Zupančič

Objava izvirnega znanstvenega članka »Predicting Satisfaction With Money Management and Life Satisfaction in Parents of Emerging Adult Students« (Napovedovanje zadovoljstva z upravljanjem denarja in zadovoljstva z življenjem pri starših študentov na prehodu v odraslost)

Oddelek za psihologijo

Programska skupina *Uporabna razvojna psihologija (P5-0062)*, vodja Maja Zupančič

V okviru raziskav o finančnem delovanju brucev smo proučevali ključne dejavnike zadovoljstva z upravljanjem družinskega proračuna in zadovoljstva z življenjem študentov na prehodu v odraslost pri starših. Na podlagi razvojnih nalog v srednji odraslosti ter vloge starševske finančne socializacije v finančnem delovanju in razvojnih izidih pri mladih na prehodu v odraslost smo oblikovali ter empirično podprli model, ki povezuje (a) družbenoekonomski položaj (DEP) družine in proaktivno finančno vedênje staršev ter (b) starševsko finančno socializacijo otrok (modelno učenje in neposredno poučevanje) z zadovoljstvom staršev z upravljanjem družinskega proračuna in njihovim zadovoljstvom z življenjem. Podatke smo s predhodno validiranim inventarjem zbrali pri 482 parih študentov in njihovih staršev. Napovedne zveze smo konceptualizirali na hierarhičnih ravneh in jih preverili s strukturnim modeliranjem. Učinkovitejše finančnosocializacijske prakse staršev pri njihovih otrocih študentih najprej prispevajo k višji ravni finančnega razumevanja, ki nato napoveduje pogostejše proaktivno finančno vedênje in ugodnejše finančne odnose s starši. Ugodnejši finančni odnosi s starši (zaznave študentov) pa, poleg višjega DEP družine in proaktivnega finančnega vedênja staršev, vodijo do večjega zadovoljstva z upravljanjem družinskega proračuna in večjega zadovoljstva z življenjem študentov na prehodu v odraslost pri starših. Dosežek osvetljuje vlogo finančne socializacije staršev v razvoju finančnih kompetenc njihovih otrok, kar ima dolgoročne posledice za zadovoljstvo staršev z življenjem in upravljanjem družinskega proračuna. Empirično podprti model prinaša nove vpoglede v kompleksne procese finančne socializacije in razvoj mladih ter poudarja pomen učinkovitega finančnega vedênja in odnosov za dobrobit družine. Uvrstitev dosežka v izbor utemeljujemo z inovativnostjo in interdisciplinarnostjo (razvojna psihologija, ekonomija in družinska dinamika), kar mu daje edinstveno vrednost; družbenim pomenom – ima praktične nasledke (smernice za starše in izobraževalne ustanove), saj osvetljuje, kako starševske finančne prakse vplivajo na razvojne izide mladih in zadovoljstvo staršev; metodološko odličnostjo – temelji na obširnem vzorcu in

predhodni validaciji, strukturno modeliranje pa omogoča poglobljeno preverjanje kompleksnih odnosov med spremenljivkami. Prinaša pa tudi nove znanstvene vpoglede v razvojne naloge srednje odraslosti in prehoda v odraslost ter promovira Filozofsko fakulteto kot institucijo na področju humanistike in družboslovja.

ZUPANČIČ, Maja, LEP, Žan. Predicting satisfaction with money management and life satisfaction in parents of emerging adult students. *Journal of adult development*. [Online ed.]. 29. 3. 2024, 15 str., tabele, graf. prikazi. ISSN 1573-3440. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10804-024-09476-9>, DiRROS - Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije, DOI: 10.1007/s10804-024-09476-9. [COBISS.SI-ID 191144451].

Maša Žvelc in Gregor Žvelc

Izdaja znanstvene monografije *Mindfulness and Compassion in Integrative Supervision* (Čuječnost in sočutje v integrativni superviziji) pri založbi Routledge

Oddelek za psihologijo

Programska skupina *Psihološki in neuroznanstveni vidiki kognicije* (P5-0110), vodja Anja Podlesek

Monografija, ki je izšla pri mednarodno priznani založbi Routledge / Taylor & Francis, predstavlja izjemen znanstveni dosežek na področju psihologije. Avtorja v njej razvijata nov, izviren integrativni model supervizije psihoterapije in psihološkega svetovanja. Avtorja sta model razvila na podlagi svojih znanstvenih raziskav supervizije, raziskav fiziološke sinhronije in stresa, čuječnosti ter sočutja, podprt pa je tudi z njunimi bogatimi kliničnimi izkušnjami. To je prvi model supervizije, ki v teorijo in prakso supervizije sistematično vključuje čuječnost in sočutje do sebe, s čimer zapolnjuje pomembno vrzel v obstoječi literaturi. Model presega dosedanjo paradigmo supervizije, saj odpira nov način razumevanja ter obravnave fizioloških, čustvenih in kognitivnih odzivov strokovnjakov, povezanih z njihovim delom. Monografija je v času porasta izgorelosti strokovnjakov s področja duševnega zdravja družbeno zelo aktualna in ima tudi pomembno aplikativno vrednost. Osredotoča se na regulacijo distresa, ki ga strokovnjaki doživljajo pri svojem delu s klienti. Priča so najtemnejšim platem človeške izkušnje. Soočajo se s travmo svojih klientov ter absorbirajo njihove čustvene in fiziološke stiske med psihoterapevtskimi oziroma svetovalnimi srečanji. Pogosto teh travmatičnih stanj ne morejo regulirati in jih prenesejo v supervizijo. Avtorja v monografiji razvijeta inovativne metode supervizije, ki omogočajo transformacijo fizioloških, čustvenih in kognitivnih vidikov stresa strokovnjakov v pomagajočih poklicih. Proces čuječnosti in sočutja do sebe sta v modelu ključna za predelavo stresnih izkušenj ter izboljšanje skrbi zase, kar posredno prispeva tudi k boljši obravnavi klientov. Avtorja s pomočjo vinjet in transkriptov supervizijskih srečanj osvetlujeta prenos modela v supervizijsko prakso. Model »V čuječnost in sočutje usmerjena integrativna supervizija« je transteoretski in se lahko uporablja v različnih supervizijskih pristopih. Model ima zaradi razvoja teorije supervizije, inovativnosti in preseganja obstoječe paradigme supervizije pomembno znanstveno vrednost v svetovnem merilu ter predstavlja temelj za prihodnje raziskave in razvoj na področju vključevanja čuječnosti in sočutja v proces supervizije. Model ima prav tako pomembno družbeno vlogo pri izboljšanju duševnega zdravja strokovnjakov s področja duševnega zdravja, kot tudi oseb, ki iščejo strokovno pomoč.

ŽVELC, Maša, ŽVELC, Gregor. *Mindfulness and compassion in integrative supervision*. Abington; New York: Routledge, 2024. XIV, 237 str., ilustr. ISBN 978-1-032-04654-9, ISBN 978-1-032-04655-6. DOI: 10.4324/9781003194118. [COBISS.SI-ID 162767363].

5.13 – Družboslovje – Informacijska znanost in bibliotekarstvo

Jaka Gerčar, Mihael Kovač, Samo Rugelj in Andrej Blatnik

Raziskava Knjiga in bralci VII: bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2024

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo

Programska skupina *Modeliranje bibliografskih informacijskih sistemov (P5-0361)*,
vodja Tanja Merčun Kariž

Raziskava Knjiga in bralci poteka že od konca sedemdesetih let 20. stoletja naprej ter je ena starejših tovrstnih raziskav v Evropi in ena najstarejših longitudinalnih raziskav v Sloveniji. Zagnali so jo raziskovalci na tedanji Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo, od devetdesetih let prejšnjega stoletja pa pri raziskavi sodelujejo predvsem predavatelji in sodelavci Oddelka za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo na Filozofski fakulteti. Od leta 2014 raziskava poteka v optimalnem ritmu, saj se izvaja vsakih pet let. Raziskavo po vsebinskih zasnovah, ki jih pripravijo avtorji raziskave, izvede Studio Valicon, ki poskrbi tudi za ustrezno reprezentativen vzorec respondentov. Raziskava ne le meri spremembe pri knjižno-bralnih navadah v Sloveniji, temveč tudi umešča te navade v širši evropski kontekst. Avtorji raziskave so pri zadnjih treh ponovitvah uvedli nov pristop, tudi v evropskem merilu, odgovore respondentov so namreč, že pri raziskavi leta 2014, začeli primerjati s knjižničnimi in – v Sloveniji pomanjkljivimi – založniškimi statistikami. V najnovejši raziskavi iz leta 2024 so avtorji naredili še korak naprej, saj so rezultate prvič primerjali tudi z izsledki nekaterih mednarodnih raziskav, kot so PIRLS – Progress in International Reading Literacy Study (Mednarodna raziskava bralne pismenosti PIRLS), PISA – Programme for International Student Assessment (Program mednarodne primerjave dosežkov učencev PISA) in PIAAC – Program for the International Assessment of Adult Competencies (Program za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih). Raziskovalci so se z raziskavo vključili tudi v projekt Aldus UP, v okviru katerega je nastal enoten evropski vprašalnik za merjenje bralnih navad – šele ta bo omogočil resne primerjalne analize bralnih navad v Evropi in širše. Slovenska raziskava je bila ena od prvih štirih raziskav, ki so preverjale uporabnost vprašalnika, pri čemer je avtorjem uspelo ohraniti tudi longitudinalnost raziskave. Na ta način je nastalo orodje, s pomočjo katerega je mogoče izrisati relativno natančno sliko slovenske bralne krajine ter predstavlja pomemben pripomoček pri načrtovanju kulturnih in založniških strategij, hkrati pa omogoča ugotavljanje korelacij in vzročnih povezav med bralno pismenostjo in bralnimi navadami ter njunimi pozitivnimi eksternalijami, denimo stopnjo inovativnosti v posamezni družbi, kot jo meri Svetovna organizacija za intelektualno lastnino (WIPO). Rezultati raziskave so bili objavljeni v monografiji, raziskava pa je imela v Sloveniji velik medijski odmev. Predstavljena je bila v vseh večjih medijih, časnik Delo pa je o njej poročal celo na naslovni strani.

GERČAR, Jaka, KOVAČ, Miha, BLATNIK, Andrej, RUGELJ, Samo (avtor, urednik). *Knjiga in bralci VII : bralna kultura in nakupovanje knjig v Sloveniji v letu 2024*. 1. natis. Ljubljana: UMco, 2024. 291 str., graf. prikazi, tabele. Zbirka Knjige o knjigah. ISBN 978-961-7225-07-5. [COBISS.SI-ID 210679555].

Tanja Merčun Kariž in Katarina Švab

Raziskava Razkrivanje »tihega temelja«: katere teorije informacijskega vedênja so relevantne za referenčno delo v splošnih knjižnicah

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo

Programska skupina *Modeliranje bibliografskih informacijskih sistemov* (P5-0361),
vodja Tanja Merčun Kariž

Bilateralni projekt *Razumevanje in uporaba konceptov in teorij informacijske znanosti med knjižničarji* (BI-US/22-24-173), vodja Tanja Merčun Kariž

Raziskava, ki je nastala v okviru bilateralnega projekta z ZDA, naslavlja problematiko razkoraka med teorijo in prakso na področju informacijskega vedênja. V preteklih šestdesetih letih je nastala vrsta teorij, konceptov in modelov informacijskega vedênja, ki naj bi predstavljali osnovo tudi za svetovalno ter informacijsko delo bibliotekarjev. Čeprav so te teorije del formalnega izobraževanja bibliotekarjev in predstavljajo osnovo informacijske znanosti, pa se učitelji pogosto srečajo z odporom študentov do učenja abstraktnih modelov informacijskega vedênja, prav tako tudi ne vedo, ali so teorije, ki jih uvrščajo v učne načrte, najbolj ustrezne za bodoče strokovnjake. Za raziskovanje vprašanja, katere izmed teorij so zares relevantne za referenčno delo v knjižnicah ter kako se s koncepti, predstavljenimi v teorijah, srečujejo bibliotekarji pri svojem vsakodnevem delu, je bil razvit povsem nov pristop, ki obravnava vrzel med teorijo in prakso. Avtorice Amy VanScoy, Africa Hands, Tanja Merčun Kariž in Katarina Švab so oblikovale kartice s preprostimi opisi ključnih idej dvanajstih teorij. Kartice so bile osnova za intervjuje z bibliotekarji v splošnih knjižnicah, ki so s sortiranjem kartic opredelili relevantnost posameznih teorij in opisali primere tovrstnih interakcij z uporabniki. Raziskava, ki je bila izvedena med knjižničarji v Sloveniji in v ZDA, je pokazala, da so teorije še vedno relevantne, saj so za vse predstaviteljne teorije sodelujoči našli primere iz prakse, hkrati pa so rezultati odprli vrsto izhodišč za nadaljnje raziskave. Metodologija priprave enostavnih opisov teorij ter rezultati raziskave so bili predstavljeni na mednarodni konferenci ISIC – Information Seeking in Context (Iskanje informacij v kontekstu), prispevek pa je bil objavljen v posebni številki znanstvene revije *Information Research* (Informacijske raziskave). Raziskava je požela veliko zanimanje mednarodne strokovne javnosti, tako zaradi težav pri osmišljanju teorij študentom kot zaradi svoje inovativne metodologije. Posebej velja izpostaviti, da je bil članek predstavljen v okviru serije videov *What makes this paper great?* (Kaj naredi ta članek odličen?) na YouTube kanalu INFIDEOS. Prof. dr. Jenna Hartel (Fakulteta za informacijske vede, Univerza v Torontu) je na svojem kanalu, namenjenem študentom,

raziskovalcem in učiteljem na področju informacijske znanosti, v dvanajstminutnem video posnetku podrobno predstavila vsebino članka in pomen raziskave, enostavne opise teorij iz članka pa je uporabila za pripravo zabavnega učnega gradiva za obiskovalce kanala.

VANSCOY, Amy, HANDS, Africa, ŠVAB, Katarina, MERČUN, Tanja. Surfacing the „silent foundation“ : which information behaviour theories are relevant to public library reference service?. *Information research*, ISIC - The Information Behaviour Conference, 2024, Aalborg. 2024, vol. 29, no. 2, str. 589-601, graf. prikazi, tabele. ISSN 1368-1613. <https://informationr.net/infres/article/view/849>, DOI: 10.47989/ir292849. [COBISS.SI-ID 201012227].

6.01 – Humanistika – Zgodovinopisje

Marija Mojca Peternel

Izdaja znanstvene monografije *V višine in globine: nadaljevanje zgodbe o podružnicah Nemškega in avstrijskega planinskega društva na Slovenskem*

Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko

Za to, da sodi planinstvo v slovensko narodno identiteto in predstavlja neločljivi del naše kulture, je več razlogov: osnovni je ta, da je Slovenija alpska dežela, da gore obiskujejo množice ljudi; da ima gorska motivika pomembno mesto tudi v slovenski kulturi in umetnosti, pa je ključno dejstvo, da je planinstvo odigralo pomembno zgodovinsko vlogo v narodnostnem (kulturnem) boju z Nemci. Prav tukaj pa pridemo do vloge Kranjske in drugih podružnic Nemškega in avstrijskega planinskega društva (Deutscher und Oesterreichischer Alpenverein - DuOeAV), ki so delovale na Slovenskem. V drugi polovici 19. stoletja so se tu najprej pojavila nemška planinska društva. Eno izmed njih je bil leta 1873 ustanovljeno društvo DuOeAV, ki je v takratnem slovenskem prostoru skupno imelo sedem podružnic, in sicer Kranjsko, Mariborsko, Celjsko, Beljaško, Goriško, Kočevsko in Primorsko. Kranjska podružnica, ustanovljena 30. marca 1874 v Ljubljani je imela precej vidno vlogo pri približevanju vzpetega sveta širšim množicam. Širok odsev njenega delovanja pa je (bilo) opaziti tudi v širšem družbenem kontekstu. Gradiva, ki ga je raziskala avtorica, je bilo enostavno preveč, da bi poleg najpomembnejše, Kranjske podružnice v prvo knjigo zajela še vse ostale. Slednje predstavljajo vsebino dela *V višine in globine*, in je torej nadaljevanje monografije *Ljubiteljem kranjskih Alp!*, ki je izšla leta 2023 pri Znanstveni založbi FF.

Vse podružnice Nemškega in avstrijskega planinskega društva v takratnem slovenskem prostoru so zaznamovale razvoj planinstva pri nas, kar se posledično odraža v dejstvu, da se danes Slovenci samoumevno prištevamo med velike alpske narode. Opis delovanja podružnic od ustanovitve do propada, torej do konca prve svetovne vojne, prinaša nov pogled na Nemško in avstrijsko planinsko društvo, ki je bilo do sedaj prevečkrat ovrednoteno kot »temna zapuščina« slovenske (planinske) zgodovine, a je v slovenskem prostoru pustilo zelo močne sledi, pomembne za današnje slovensko dožemanje gora. Študija predstavlja najnovejše znanstvenoraziskovalne izsledke o podružnicah društva DuOeAV na Slovenskem. Ponuja vpogled v bogato in temeljito obdelano zgodovino delovanja nemških planincev v Vzhodnih Alpah in daje lep uvid v paradoks današnjega slovenskega dožemanja samih sebe, torej da smo to, kar smo – gorski narod (oz. da so slovenski narod gore na neki način zgradile) – prav zaradi delovanja podružnic DuOeAV na naših tleh. Delo, ki temelji predvsem na študiju

doslej še neobdelanega in v gotici napisanega arhivskega gradiva v Innsbrucku, celovito prikazuje delovanje in ustroj vseh podružnic DuOeAV v takratnem slovenskem prostoru in predstavlja zakladnico gradiva za bodoče raziskovalce planinske zgodovine.

PETERNEL, Marija Mojca. *V višine in globine : nadaljevanje zgodbe o podružnicah Nemškega in avstrijskega planinskega društva na Slovenskem*. 1. izd. Ljubljana: Založba Univerze, 2024. 263 str., ilustr. ISBN 978-961-297-273-8. [COBISS.SI-ID 187797507].

Žiga Zwitter

Izdaja kolektivne monografije *Environmental Histories of the Dinaric Karst* (Okoljske zgodovine Dinarskega krasa)

Oddelek za zgodovino

Programska skupina *Slovenska zgodovina* (P6-0235), vodja Rok Stergar

Multidisciplinarna in interdisciplinarna knjiga, ki je v seriji *Environmental History* (Okoljska zgodovina) izšla pri založbi Springer Nature, prinaša nove raziskave okoljske zgodovine Dinarskega krasa, enega največjih evropskih kraških območij. Šestnajst poglavij zajema celotno človeško zgodovino, od prazgodovine do danes, pri čemer je mednarodna skupina avtoric in avtorjev uporabila vrsto metodoloških pristopov. Človekove prilagoditve na razmere v kraškem okolju, posege v okolje, okoljsko dinamiko in vplive okoljskih sprememb so obravnavali s poudarkom na zgodovinskih rabah naravnih virov, njihovih ekoloških posledicah in spremembah skozi čas. Knjiga je rezultat večletnega sodelovanja okoljskih zgodovinarjev in zgodovinarik, ki je potekalo predvsem v okviru European Society for Environmental History (Evropsko združenje za okoljsko zgodovino). Član programske skupine Slovenska zgodovina Žiga Zwitter je knjigo souredil in je tudi soavtor dveh poglavij. Obe sta dostopni v odprtem dostopu.

FUERST-BJELIŠ, Borna (urednik), MRGIĆ, Jelena (urednik), PETRIĆ, Hrvoje (urednik), ZORN, Matija (urednik), ZWITTER, Žiga (urednik). *Environmental histories of the Dinaric Karst*. Cham: Springer, 2024. XVI, 466 str., ilustr. Environmental history, vol. 17. ISBN 978-3-031-56088-0, ISBN 978-3-031-56091-0. DOI: 10.1007/978-3-031-56089-7. [COBISS.SI-ID 206318851].

6.02 – Humanistika – Arheologija

Objava izvirnega znanstvenega članka »Surveying Along the Slopes: Evaluating the Impact of Geomorphic Processes on Field Survey's Site Discovery Effectiveness« (Arheološki pregled vzdolž pobočij: ocenjevanje vpliva geomorfni procesov na učinkovitost odkrivanja najdišč s terenskimi pregledi)

Oddelek za arheologijo

Programska skupina *Arheologija* (P6-0247), vodja Matija Črešnar

Prispevek obravnava učinkovitost arheološkega terenskega pregleda, ki zaznava najdbe v zgornjem delu tal in predstavlja eno temeljnih arheoloških metod odkrivanja. Kljub dolgemu razvoju metode namreč obstajajo številni izzivi pri razumevanju informativnosti z njo pridobljenih podatkov, saj nanjo vpliva velik nabor dejavnikov. Prispevek se osredotoča na ovrednotenje vpliva geomorfni procesov na učinkovitost odkrivanja najdišč s terenskimi pregledi. Njihov ključni vpliv so prepoznale in poudarile že številne študije, ki problematiko naslavljajo predvsem z uporabo natančnega geomorfološkega kartiranja, le-to pa zahteva velik vložek, ki presega zmožnosti številnih projektov. Posledično vpliv geomorfni procesov pri načrtovanju pregledov in interpretaciji njihovih rezultatov pogosto ni upoštevan. Da bi rešil to težavo, prispevek predlaga in obravnava preprost, široko dostopen in univerzalen pristop za ocenjevanje vpliva geomorfni procesov na rezultate pregledov. Pristop uporablja klasifikacijo pobočij na podlagi podatkov digitalnega modela reliefa, ki jo lahko dopolni s pedološko karto in podatki o debelini tal. V članku je najprej povzet teoretični okvir pristopa, ki temelji na modelih petih elementov pobočij in debeline tal, nato pa je njegova uporabnost preizkušena na 24 študijskih primerih s slovenskih avtocest. Ti namreč omogočajo primerjavo rezultatov pregledov in izkopavanj ter s tem ugotavljanje vpliva geomorfni procesov na razmerje med najdbami v zgornjem delu tal in podpovršinskim arheološkim zapisom. To vprašljivo razmerje namreč predstavlja ključno metodološko vprašanje, povezano z učinkovitostjo odkrivanja najdišč s terenskimi pregledi. Rezultati študije kažejo, da so na položajih hrbtov, vznožij in prstov pobočij najdbe v zgornjem delu tal večinoma prenesene od drugod in brez vrednosti za odkrivanje najdišč. Najdišča na vznožjih, prstih in delno hrbtih pobočij so večinoma pokopana, izolirana od zgornjega dela tal in nezaznavna s terenskimi pregledi, zato je v teh delih pokrajine potrebna uporaba drugih metod odkrivanja najdišč. Študija tudi opozarja, da lahko s terenskimi pregledi odkrivamo le poškodovana najdišča, in poziva k ponovnemu razmisleku o glavnih ciljih njihove uporabe. Gre za prvo študijo,

ki sistematično organizira pristop za vrednotenje vpliva geomorfni procesov na možnosti odkrivanja arheoloških najdišč v pokrajini in ponuja odgovore na nekatera ključna metodološka vprašanja v zvezi z učinkovitostjo arheoloških terenskih pregledov.

GRUŠKOVNJAK, Luka. Surveying along the Slopes: Evaluating the Impact of Geomorphic Processes on Field Survey's Site Discovery Effectiveness. *Journal of Field Archaeology*, 50(2). 2025, str. 106-131, ilustr. ISSN 2042-4582. <https://doi.org/10.1080/00934690.2024.2402112>, DOI: 10.1080/00934690.2024.2402112. [COBISS. SI-ID 208421123].

Petra Vojaković, Luka Gruškovnjak, Agni Prijatelj, Branko Mušič, Barbara Horn in Matija Črešnar

Objava izvirnega znanstvenega članka »Early Iron Age Urbanism in the South-Eastern Alpine Region: A Case Study of the Pungrt Hillfort« (Urbanizem jugovzhodnega alpskega prostora v starejši železni dobi: študijski primer gradišča Pungrt nad Igom)

Oddelek za arheologijo

Programska skupina Arheologija (P6-0247), vodja Matija Črešnar

Raziskovalni projekt *Protourbano gradišče Pungrt nad Igom: od 10 hektarjev k 10 mikronom* (J6-3126), vodja Matija Črešnar

Pojav centralnih železnodobnih naselij v Evropi prinaša pomembne informacije o nastanku in značilnostih prvih evropskih mest ali celo zgodnjih držav. Starejše-železnodobna gradišča v Sloveniji so že dolgo predmet krajskih in poselitvenih raziskav, vendar je pomanjkanje podatkov o njihovi notranji organizaciji oviralo naše razumevanje tovrstnih naselij in njihovega pomena z vidika družbenopolitičnih sprememb v tem času. Obsežne raziskave na gradišču Pungrt, obravnavane v tem prispevku, niso le zapolnile te vrzeli, temveč so tudi razkrile izrazito urban značaj naselja. Gre za prelomno odkritje, ki odpira možnost proučevanja urbanizma železne dobe na jugovzhodnoalpskem prostoru in pomeni pomemben mejnik pri razumevanju zgodnjega urbanizma v tem delu Evrope. Rezultati arheoloških izkopavanj in geofizikalnih raziskav na Pungrtu so preučeni tudi z vidika atributov, ki se pripisujejo urbanim naselbinam, od njihove velikosti prek gostote prebivalstva, obrambnega sistema in notranje strukture do različnih družbenih in gospodarskih značilnosti. S tem prinaša pomemben vpogled v starejše-železnodobni urbanizem v jugovzhodnoalpski regiji ter kaže na prisotnost procesov centralizacije, urbanizacije in morda celo zgodnjega oblikovanja držav, sočasno z drugimi do sedaj bolje raziskanimi regijami južno od Alp, npr. Etrurijo in Lacijem, na katere so se doslej osredotočale razprave o zgodnjem urbanizmu v Evropi. Iz predstavljenih raziskav nadalje izhaja, da je gradišče Pungrt treba obravnavati in razumeti v luči procesov oblikovanja naselbinskih centrov starejše železne dobe, v katerih se je združevalo prebivalstvo širših območij. Omeniti velja tudi prepoznane spremembe naselbinske logike, kar lahko skupaj s pojavom zgodnjega urbanizma in z ocenjenim številom prebivalstva na Pungrtu razumemo tudi kot kazalnike pomembnih družbenopolitičnih sprememb, ki so lahko primerljive s sočasnimi spremembami v osrednji in severni Italiji ter Grčiji, kjer te povezujejo tudi s pojavom zgodnjih mestnih držav.

Te prelomne ugotovitve utirajo pot nadaljnjim sodobnim raziskavam starejše-železnodobnih gradišč v Sloveniji, s čimer se bo izboljšalo razumevanje zgodnjega urbanizma in z njim povezanih družbenopolitičnih sprememb na območju jugovzhodnih Alp. Slednje pa s predstavljenimi dognanji vstopa v središče aktualnih diskurzov o urbanizmu v starejši železni dobi in neobhodno vodi k premisleku številnih dosedanjih stališč o tej temi. (Podnapis: Gradišče Pungrt. Načrt izkopavanj: A) vse faze; B) starejša železna doba ter C) mlajša železna doba in rimsko obdobje, P. V.).

VOJAKOVIĆ, Petra, GRUŠKOVNJAK, Luka, PRIJATELJ, Agni, MUŠIČ, Branko, HORN, Barbara, ČREŠNAR, Matija. Early Iron Age urbanism in the south-eastern Alpine region: a case study of the Pungrt hillfort. *Documenta Praehistorica. Poročilo o raziskovanju paleolitika, neolitika in eneolitika v Sloveniji. Neolitske študije= Neolithic studies*. [Tiskana izd.]. 2024, vol. 51, str. 490-519, ilustr. ISSN 1408-967X. <https://journals.uni-lj.si/DocumentaPraehistorica/article/view/19297/16466>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DOI: 10.4312/dp.51.25. [COBISS.SI-ID 217895427].

6.05 – Humanistika – Jezikoslovje

Kristina Gregorčič, Gašper Ilc in Jakob Lenardič

Objava izvirnega znanstvenega članka »Negation and Negative Concord in Slovenian« (Zanikanje in nikalno ujemanje v slovenščini)

Oddelek za anglistiko in amerikanistiko

Programska skupina *Teoretične in aplikativne raziskave jezikov: kontrastivni, sinhroni in diahroni vidiki* (P6-0218), vodja Martina Ožbot Currie, in programska skupina *Digitalna humanistika: viri, orodja in metode* (P6-0436), vodja na UL FF Vojko Gorjanc, vodja Darja Fišer (Inštitut za novejšo zgodovino)

Prispevek predstavlja skladišne, pomenske in pragmatične lastnosti slovenskih nikalnih ter (oziralno)poljubnostnih zaimkov z vidika minimalističnega teoretičnega okvira. Zlasti (oziralno)poljubnostni zaimki v jezikoslovni literaturi do sedaj niso bili podrobneje obravnavani, zato so bili njihovi opisi zelo pomanjkljivi in celo zavajajoči. Avtorji te zaimke uvrstijo v skupini izrazov, usmerjenih k negativni polarnosti, in izrazov proste izbire, ki v slovenščini še nista bili opredeljeni, in tako pomembno prispevajo k raziskanosti slovenščine ter njeni primerjavi z drugimi jeziki. Hkrati predstavijo prenovljeni pomenski zemljevid funkcij slovenskih nedoločnih zaimkov, s katerim odpravijo nekonsistentnosti stare različice iz leta 2013. S primerjavo nikalnega ujemanja in interakcije med (oziralno)poljubnostnimi zaimki ter zanikanjem opozorijo na pojav obratnega dosega zanikanja, ki v slovanskih jezikih še ni bil identificiran. Hkrati potrdijo obstoj uganke manjkajoče sredine (angl. *Bagel Problem*), značilne za jezike z nikalnim ujemanjem, ki zaradi slabše raziskanosti slovenščine do sedaj še ni bila ugotovljena. Opisano raziskovalno delo je inovativno, saj predstavlja pomemben korak k raziskanosti slovenščine. Objavljeno je bilo v mednarodni monografiji *Strict Negative Concord in Slavic and Finno-Ugric* (Strogo nikalno ujemanje v slovanskih in ugrofinskih jezikih) pri ugledni založbi De Gruyter Mouton, zato je pričakovati, da bo doseglo širok krog zainteresiranih strokovnjakov in tako spodbudilo nadaljnje, tudi kontrastivne raziskave slovenščine.

GREGORČIČ, Kristina, ILC, Gašper, LENARDIČ, Jakob. Negation and negative concord in Slovenian. V: WITKOŚ, Jacek (ur.), DALMI, Gréte (ur.), CEGŁOWSKI, Piotr (ur.). *Strict negative concord in Slavic and Finno-Ugric: licensing, structure and interpretation*. Berlin; Boston: De Gruyter Mouton, cop. 2024. Str. 139-186, ilustr. *Studies in generative grammar*, vol. 148. ISBN 978-3-11-075479-7. ISSN 0167-4331. DOI: 10.1515/9783110754834-005. [COBISS.SI-ID 200207875].

Marjeta Vrbinc, Alenka Vrbinc in Donna M. T. Cr. Farina

Objava izvirnega znanstvenega članka »Across Commas, Across Semicolons, Across Oceans: Presentation Style and Immigrant Dictionaries« (Čez vejice, čez podpičja, čez oceane: slog predstavitve in slovarji za priseljence)

Oddelek za anglistiko in amerikanistiko

Programska skupina *Teoretične in aplikativne raziskave jezikov: kontrastivni, sinhroni in diahroni vidiki* (P6-0218), vodja Martina Ožbot Currie

Bilateralni projekt *Slovarji in izkušnje Slovencev – emigrantov v Združenih državah Amerike (konec 19. in začetek 20. stoletja)* (BI-US/22-24-042), vodja Marjeta Vrbinc, in bilateralni projekt *Stare besede, nove besede, novi svet: Življenje slovenskih leksikografov – priseljencev v ZDA* (BI-US/22-24-030), vodja Alenka Vrbinc (Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta)

V članku avtorice obravnavajo slovarje, ki so jih imeli na voljo slovenski priseljenci v ZDA v času množičnega izseljevanja od leta 1860 do 1915. Priseljenci so se morali naučiti angleško in se prilagoditi novemu kulturnemu okolju, pri čemer so si pomagali s priročniki, izdanimi v ZDA in na Slovenskem, v katerih niso dobili samo informacij o angleščini, temveč tudi informacije o ameriški ustavi in vladi, denarju ter gospodarstvu. Med temi publikacijami najdemo slovnice, slovarje, učbenike, priročnike s koristnimi stalnimi večbesednimi izrazi iz vsakdanjega življenja in otroške abecednike. Številne tovrstne publikacije sodijo v okvir zgodovine (pedagoške) leksikografije, ki je trenutno še relativno slabo raziskana. V prispevku avtorice podrobneje obravnavajo štiri slovensko-angleške oz. angleško-slovenske slovarje (Kubelka 1904, Kubelka 1912, Košutnik 1912 in Kern 1919), ki so izšli v prvih dveh desetletjih 20. stoletja, to je v obdobju, ko se je v ZDA izselilo največ Slovencev. V raziskavi so se osredotočile na prikaz informacij v omenjenih štirih slovarjih s poudarkom na homonimiji, polisemiji, konverziji in usmerjevalnih besedah, zapisanih v oklepajih. Ugotovitve raziskave kažejo, da lahko makro- oz. mikrostrukturni pristop vpliva na razumevanje uporabnika – priseljenca. V vseh štirih proučevanih slovarjih so očitne težave z zasnovo in prikazom pomena, to pa so težave, ki so še vedno prisotne v slovarjih za priseljence, čeprav so tehnike prikaza sedaj povsem drugačne. Pri preučevanju teh slovarjev so avtorice ugotovile tudi, da elementi prikaza, ki ne prispevajo k neposrednemu razumevanju pomena iztočnice, predstavljajo velik problem za neizkušene uporabnike. Zaključek raziskave je, da se morajo (eno- in dvojezični) slovarji za priseljence v prvi vrsti osredotočiti na pomen. Raziskava, katere rezultati so opisani v pričujočem članku, je prva tovrstna raziskava jezikovnega gradiva, ki je bilo na voljo slovenskim priseljencem v ZDA. Gre za slovarje za

migrante, ki vključujejo informacije, ki jih potrebuje samo ta konkretna ciljna skupina. Čeprav se avtorice v analizi osredotočajo na slovarje iz začetka 20. stoletja, je to še vedno aktualna tematika glede na to, da so migracije še kako prisotne v sodobnem svetu in da so tovrstni priročniki tudi danes še vedno potrebni za različne pare jezikov.

VRBINC, Alenka, FARINA, Donna M. T. Cr., VRBINC, Marjeta. Across commas, across semicolons, across oceans : presentation style and immigrant dictionaries. *International journal of lexicography*. [Print ed.]. 2024, vol. 37, iss. 3, str. 354-374. ISSN 0950-3846. DOI: 10.1093/ijl/eca008. [COBISS.SI-ID 194596099].

6.06 – Humanistika – Kulturologija

Nataša Vampelj Suhadolnik, Helena Motoh, Ralf Čeplak
Mencin, Gerald Kozicz in Max Frühwirt

Razstava Azija sredi Ljubljane: Življenje Skuškov zbirke v Slovenskem etnografskem muzeju

Oddelek za azijske študije

Programska skupina *Azijski jeziki in kulture* (P6-0243), vodja Jana Rošker

Raziskovalni projekt *Življenje Skuškov zbirke: od dnevnice do virtualnega muzeja* (J6-4618), vodja na UL FF Nataša Vampelj Suhadolnik, vodja Helena Motoh (Znanstveno-raziskovalno središče Koper)

Razstava Azija sredi Ljubljane: Življenje Skuškov zbirke v Slovenskem etnografskem muzeju (29. maj 2024 do 31. avgust 2025) je nastala v okviru projekta *Življenje Skuškov zbirke: od dnevnice do virtualnega muzeja*, pri katerem sodelujejo Znanstveno-raziskovalno središče Koper kot vodilna institucija, Oddelek za azijske študije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, Slovenski etnografski muzej, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter Tehniška univerza v Gradcu. Razstava prikazuje največjo zbirko vzhodnoazijskih predmetov, ki sta jo v Ljubljano leta 1920 pripeljala avstro-ogrski mornariški častnik Ivan Skušek ml. (1877–1947) in Japonka Tsuneko Kondō Kawase (Marija Skušek; 1893–1963). Predmete je večinoma zbral Ivan Skušek, ko se je ob začetku prve svetovne vojne znašel na severnem Kitajskem, posamezni – še posebej japonski – predmeti pa so bili last Tsuneko Kondō Kawase. V vsem tem času se je obsežna zbirka mnogokrat selila po Ljubljani, najprej po zaporednih domovih zakoncev Skušek, potem pa med več muzejskimi stavbami, njihovimi razstavnimi prostori in depoji. Po zaprtju Muzeja neevropskih kultur v gradu Goričane je zaradi prostorskih omejitev večji del zbirke za več kot trideset let ostal skrit za vrati muzejskega depoja. V dveh raziskovalnih projektih, v okviru katerih so raziskovalci v zadnjih letih intenzivno proučevali zbirko, so bili na novo odkriti številni podatki, še nepoznani arhivsko gradivo, fotografski material in osebna pričevanja. Z raziskovanjem v pekinških in tajvanskih arhivih smo prišli do izjemnih odkritij o položaju Ivana Skuška v vojnem ujetništvu v Pekingu, ki je imel celo neke vrste status civilnega uslužbenca veleposlaništva Nizozemske, ki je po vstopu Kitajske v vojno kot nevtralna država skrbela za interese avstro-ogrskih pomorščakov in vojakov. Zadolžen je bil za administracijo, finance in vzdrževanje stavbnega kompleksa templja Wanshousi, kjer so prebivali avstro-ogrski vojni ujetniki. Novoodkriti podatki in raziskovalno delo so spretno zajeti v razstavo, ki odpira vprašanja nastanka zbirke in umetnostnega trga v tedanjem Pekingu, prikazuje zgodbo družine Skušek, rekonstruira njihovo življenje, vpeto med natrpane azijske

predmete v več stanovanjih, ter prek izbranih predmetov še danes odstira dragocen pogled v specifične vzhodnoazijskih družb in kultur, s čimer prispeva k sprejemanju drugačnosti ter preseganju stereotipnih pogledov.

<https://www.etno-muzej.si/sl/razstave/azija-sredi-ljubljane-zivljenje-skuskove-zbirke>

Igor Jurekovič

Objava izvirnega znanstvenega članka »Islamophobia Beyond Explicit Hate Speech: Analyzing the Coverage of Muslims in Slovenia's Public Broadcasting« (Islamofobija onkraj odkritega sovražnega govora: analiza poročanja o muslimanih v slovenskem javnem radiotelevizijskem servisu)

Oddelek za sociologijo

Programska skupina *Problemi autonomije in identitet v času globalizacije* (P6-0194),
vodja Roman Kuhar

Članek v izhodišču prepozna religijsko pismenost kot orodje držav v upravljanju religijske pluralnosti, saj je nerazumevanje religij eden izmed temeljev diskriminacije in šovinizma. Religijska pismenost zajema osnovno razumevanje zgodovine, osrednjih besedil, prepričanj, praks in heterogenosti religijskih skupnosti. To pomeni, da gre za obliko državljske kompetence, ki usposablja državljane in državljanke za kohezivno sobivanje v religijsko raznolikih družbah. Izhodiščna teza članka trdi, da se lahko državljani religijsko opismenijo s pomočjo dveh javnih vzvodov: šole in medijev. Članek se posveča drugemu vzvodu opismenjevanja. Osrednji del članka tvori empirična raziskava tedenske oddaje televizijskega uredništva verskega programa RTV, *Duhovni utrip*, ki temelji na dveh raziskovalnih vprašanjih: prvič, v kolikšni meri so muslimani zastopani v oddaji, ki je uradno namenjena vsebinam manjših religijskih skupnosti; drugič, kaj je značilno za prispevke o muslimanski religijski skupnosti v Sloveniji. V raziskavo je vključeno šestletno obdobje, od 2015 do 2020, kar zajema 245 oddaj oziroma 540 prispevkov. S pomočjo analize pokažemo, da za poročanje *Duhovnega utripa* ni značilna eksplicitna, temveč implicitna islamofobija. Ne gre za ustvarjanje sovražnih vsebin, temveč za to, da lahko pogostost in obliko pokrivanja muslimanskih tematik razumemo kot implicitno islamofobno. Podatki kažejo, da je manjšim krščanskim verskim skupinam glede na število njihovih pripadnikov v Sloveniji namenjeno nesorazmerno veliko časa, zlasti v primerjavi z muslimansko skupnostjo, in drugič, da se značilnosti poročanja o muslimanih v nekaterih vidikih izrazito in pomembno razlikujejo od preostalih prispevkov. Manjšim krščanskim skupnostim je v obdobju 2015–2020 namenjenih 41 % oddajnega časa, muslimanski skupnosti pa le 3,9 %. To ne pomeni le, da ima muslimanska skupnost manjši dostop do televizijskih oddaj, namenjenih manjšim religijskim skupnostim, temveč tudi, da je javnost prikrajšana potrebnega religijskega opismenjevanja s področja muslimanskih skupnosti. Po drugi strani pa s pomočjo primerjalne kvalitativne analize ugotavljamo, da so muslimani v oddaji *Duhovni*

utrip rasizirani in drugoteni kot homogena religijska skupina, kar obenem spodjeda religijsko opismenjevanje in je na sebi implicitno islamofobno. Raziskava je bila objavljena v referenčni mednarodni reviji *Religions* (Religije), uvrščeni v najvišji Scopusov rang, Q1.

JUREKOVIČ, Igor. Islamophobia beyond explicit hate speech : analyzing the coverage of muslims in Slovenia's public broadcasting. *Religions*. 2024, vol. 15, iss. 6, 697, str. 1-23, graf. prikazi, tabele. ISSN 2077-1444. <https://www.mdpi.com/2077-1444/15/6/697>, DOI: 10.3390/rel15060697. [COBISS.SI-ID 199116291].

Anja Zalta in Primož Krašovec

Objava izvirnega znanstvenega članka »Black (and) Christian?: New Systemic Racism and the ‘Refugee’ as a Depersonalised Category of Surplus: A Case Study of Tunisian Attitudes Towards Sub-Saharan Africans« (Črni (in) kristjani? Novi sistemski rasizem in »begunec« kot depersonalizirana kategorija presežka: študija primera tunizijskih odnosov do podsaharskih Afričanov)

Oddelek za sociologijo

Programska skupina *Problemi autonomije in identitet v času globalizacije* (P6-0194),
vodja Roman Kuhar

Članek temelji na večmesečni raziskavi in predstavlja prispevek k znanstvenemu razumevanju procesa rasizacije podsaharskih migrantov v Tuniziji. Izhodišče raziskave je bil govor tunizijskega predsednika Kaisa Saieda, ki ga je imel februarja 2023. V luči novih pogajanj z EU o tehnični, upravni ter finančni podpori pri upravljanju migracij v Sredozemlju je predsednik poudaril, kako pomembno je, da Tunizija je in ostane arabska in muslimanska. Podsaharski migranti, ki v velikem številu prihajajo na območje Sredozemlja, večinoma prek Libije ali Alžirije, so temnopolti. Mnogi med njimi so tudi kristjani. Tunizijski primer je glede rasizacije podoben dinamiki političnih diskurzov in ukrepov sistemske rasizacije v evropskih državah. Teza članka je, da je rasizacija na podlagi vere in/ali barve kože del kompleksnejše dinamike, ki jo določa kapitalistični način proizvodnje, ki zaradi svojih notranjih protislovij hkrati zahteva in izloča človeško delovno silo. Trajno izgnani predstavljajo presežno prebivalstvo, ki zaradi tega, ker ga ne disciplinirajo kapitalistični trgi, velja za nevarno, zato spada pod pristojnost policije. Ta proces policijskega obvladovanja presežnih populacij konstituira sodobni sistemski rasizem kot poseben način državne politike, pri čemer je »rasa« rezultat omenjenega procesa in ni določena s svojimi biološkimi, verskimi, etničnimi ali kulturnimi značilnostmi. To teoretsko tezo smo v empiričnem delu članka podprli s terensko študijo, ki jo sestavljajo kvalitativni intervjuji s tunizijskimi strokovnjaki, opravljeni na podlagi namenskega vzorčenja in naknadnega kvalitativnega kodiranja, ter trije osebni pripovedni intervjuji, opravljeni s podsaharskimi migranti iz Kameruna, ki že več kot eno leto živijo v »begunski vasi« na severu Tunizije. Članek je bil objavljen v ugledni in referenčni mednarodni reviji *Religions* (Religije), uvrščeni v najvišji Scopusov rang, Q1. Ena od avtoric članka, dr. Anja Zalta, je bila (z Igorjem Jurekovičem) hkrati tudi sourednica posebne številke, *Building Religious Solidarity in the Wake of the Increased Global Migration* (Gradnja verske solidarnosti v luči povečane globalne migracije), v kateri je bil članek objavljen.

ZALTA, Anja, KRAŠOVEC, Primož. Black (and) Christian? : new systemic racism and the 'refugee' as a depersonalised category of surplus : a case study of Tunisian attitudes towards Sub-Saharan Africans. *Religions*. 2024, vol. 15, iss. 7, 863, str. 1-12. ISSN 2077-1444. <https://www.mdpi.com/2077-1444/15/7/863>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL. [COBISS.SI-ID 202230019].

6.07 – Humanistika – Literarne vede

Danica Čerče

Objava izvirnega znanstvenega članka »Resisting and Transgressing White Patriarchal Constructions of Race and Gender« (Razblinjanje evropocentrističnih patriarhalnih konstruktov rase in spola)

Oddelek za anglistiko in amerikanistiko

Članek obravnava sodobno avstralsko staroselsko poezijo, do nedavnega marginaliziran glas v avstralski književnosti, danes pa pomemben medij za artikulacijo kritičnih misli staroselcev ter sredstvo za revitalizacijo njihove politične in kulturne identitete. Zaznamuje jo neprikrito nasprotovanje institucionalnim in zgodovinskim procesom, ki so omogočili vzpostavitev in ohranitev dominacije Evropejcev ter spremljajočo politično, ekonomsko in kulturno subordinacijo prvotnih naseljencev. Osredinjena na manjšinsko prebivalstvo, kljubuje literarnim tradicijam imperija in literarnemu subjektivizmu teh tradicij ter izpodbija legitimnost evropocentristične epistemologije oziroma eksplicitnega poudarjanja inferiornosti vseh, ki so zunaj evropskih kategorij védenja in identitete (Mignolo 2005). V tem prizadevanju je avstralska staroselska poezija podobna postkolonialnim književnostim Latinske Amerike, Karibskega otočja, Podsaharske Afrike, Južne Azije in nekaterim drugim, ki intervenirajo v lažne domneve o beli rasi kot konstantno privilegirani kategoriji. Prikrajšani za vrsto državljanskih pravic, so avstralski staroselci postali dejavniki umetniške produkcije, ki je do začetka osemdesetih let 20. stoletja veljala za domeno Evropejcev. Z izhodiščem v tezi o pomembnem »transformacijskem potencialu« književnih besedil (Ashcroft 2001) pri oblikovanju oziroma preoblikovanju identitet posameznikov, družbenih skupin in skupnosti (Juvan 2005) članek pokaže, da staroselska poezija z razblinjanjem lažnih predpostavk, ustvarjenih na osnovi miselne paradigme dualizma, ki določenim družbenim skupinam in kulturam pripisuje status inferiornosti ali superiornosti, staroselcem vrača dostojanstvo in družbeno upanje. Članek se torej ne osredotoča na literarnost kot glavni objekt raziskave in vrednotenja, ampak se ukvarja z »javnim življenjem« te poezije, kot družbenopolitično angažiranost literarnih del imenujeta David Carter in Kay Ferres. Članek je pomemben prispevek k znanosti, ker se ukvarja z malo znano književnostjo, ki je zamišljena z namenom, da poda svojo naracijo zgodovinskih situacij, destabilizira kontinuum bipolarne logike in spremljajoče identitetne hierarhije kot objektivnega dejstva, hkrati pa ozavešča o medsebojni odvisnosti in nujnosti pozitivne interakcije med kulturami, s čimer prispeva k ustvarjanju možnosti za večjo kakovost medsebojnih odnosov.

Johann Georg Lughofer

Izdaja znanstvene monografije *Freidenkerin und Pazifistin* (Svobodomislca in pacifistka)

Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko

Programska skupina Medkulturne literarnovedne študije (P6-0265), vodja Tanja Žigon

Germanist in zgodovinar J. G. Lughofer je avtor koncizne znanstvene monografije o Berthi von Suttner, ki je izšla pri renomirani nemški založbi Königshausen & Neumann. Izpostavi, da je avtorica odraščala v nemško govoreči češki družini, ki je živel na Avstrijskem, v Italiji in Franciji, potovala pa vse do Amerike. Zapiše, da se je v času, ko ženske niso bile enakopravne, niso imele ne aktivne ne pasivne volilne pravice, niso smele študirati ali biti članice političnih strank, kljub družbenemu odporu razvila v aktivno mirovnico, borko za žensko enakopravnost v družbi ter politiki, pobudnico drugačne pedagogike in šolstva, nasprotnico vojn in oboroževalne industrije. Temu navkljub se je, kakor opozarja Lughofer, s pisanjem preživljala vse do smrti. Opozori na to, da je Suttner že leta 1908 slutila, kako se bo svetovna vojna začela z balkanskimi vojnami, pred katerimi je zaman svarila, ter se nadaljevala v intervenciji Rusije v korist Srbije. Opozarjala je, da se bo lokalni konflikt razvil v mednarodni spopad svetovnih razsežnosti. Lughofer v berljevem jeziku poda življenjepis te Nobelove sodelavke in prijateljice, pisateljice, publicistke, ustanoviteljice in voditeljice avstrijskega Društva za mir ter prve dobitnice Nobelove nagrade za mir, ki je vse svoje talente, znanje, znanstva in obvladovanje več jezikov posvetila humanizaciji človeške družbe. Opozori na njen vpliv na Nobela, ki se je tudi na osnovi debat z njo odločil z denarjem, ki ga je zaslužil z izumom dinamita, še postumno podpirati znanost in mir z nagradami zaslužnim znanstvenikom obeh spolov. Lughofer je prvi znanstvenik, ki izpostavi še eno zaslugo prepričane darvinistke: njeno zavzemanje proti mučenju živali tako v življenju kot v literarnih delih, začevši z njenim najbolj znanim romanom *Die Waffen nieder! / Dol z orožjem!* Avtor koncizno analizira njena literarna dela ter kritično reflektira njen pacifizem, antisemitizem in evrocentrizem tako v književnosti in medijskih objavah kot tudi v življenju ter jih sooča z odzivi njenega in našega časa. Monografijo zaključuje s časovnico avtoričinega življenja ter navedbo uporabljene primarne in sekundarne literature. Lughoferjevo delo je izvrstno znanstveno delo, saj sistematično, podprto s številnimi detajli natančnega poznavalca Berthe von Suttner ter sklici na primarno in sekundarno literaturo bistveno razširi naše védenje o tej pomembni ženski evropske kulture in humanistike.

LUGHOFER, Johann Georg. *Bertha von Suttner : (1843-1914) : Freidenkerin und Pazifistin*. Würzburg: Königshausen & Neumann, cop. 2024. 83 str., ilustr. Humanistische Porträts, Bd. 12. ISBN 978-3-8260-8748-6. [COBISS.SI-ID 206867971].

David Movrin in Aleš Maver

Slovenski prevod in komentar druge pentade Livijeve zgodovine Rima (*Od ustanovitve Rima 6–10*)

Oddelek za klasično filologijo

Raziskovalni projekt *Latinske in nemške kronike na Slovenskem* (J7-2604), vodja Matej Hriberšek

Prevod je nastal v okviru večletnega projekta, kjer je že izšlo prvih pet knjig Livijeve zgodovine Rima *Ab urbe condita* (Od ustanovitve mesta), temeljnega vira za poznavanje rimske zgodovine. Prva peterica knjig, ki jih je prevedel Primož Simoniti, zajema mitično predzgodovino in prihod Trojancev v Italijo, ustanovitev Rima z Romulom in Remom, vladavino rimskih kraljev, prehod iz monarhije v republiko ter zgodovino republike vse do galskega vdora leta 390 pr. Kr., z imeni, pomembnimi tudi za kulturno in literarno zgodovino, kot so Brut, Horacij Kokles, Apij Klavdij, Koriolan in Cincinat. Znanstveno izdajo vira dopolnjuje še aparat – indeksi, komentarji, preglednice, zemljevidi in spremna beseda, torej pripomočki, ki besedilo odklenejo bralcem in s katerimi so opremljeni standardni prevodi v sodobnih jezikih. Drugih pet knjig Livijeve zgodovine popisuje čas od katastrofalnega vdora Galcev in zavzetja Rima v začetku četrtega stoletja pr. Kr. dalje, torej boje za prevlado na Apeninskem polotoku, vojne z Ekvi, Volški, Etruščani in Samniti, vse do leta 292 pr. Kr. Delež vojaških vsebin v knjigah narašča in se po sorazmerno skromni slabi polovici v šesti in dobri polovici v sedmi knjigi v osmi knjigi dvigne kar na tri četrtine vsega besedila. Kljub močnemu poudarjanju vojaške komponente pri tej zgodovini pa Livij vzporedno slika fresko z razvojem ustanov pri rimski republici, ki je povezan z vedno novimi valovi »spopada stanov«, bojev med patriciji in plebejci. Občasno, zlasti ob prizadevanjih ljudskih tribunov za plebejski konzulat in ob opisovanju trpljenja dolžnikov, ki pristanejo v okovih, pridejo na dan plebejcem bolj naklonjeni toni; v glavnem pa prevladujejo stari, aristokraciji bližji pogledi. S temnimi barvami naslika nekdanjega rešitelja Kapitola, Marka Manlija, ki naj bi se skušal polastiti kraljevske oblasti in v katerem sodobni raziskovalci razbirajo Livijeve namige na Cezarjevega in Ciceronovega sodobnika Katilino, ter kurulskega edila (pre) nizkega rodu, Gneja Flavija. Prvak rimskih zgodovinarjev je tako skušal postaviti pomnik nekdanji slavi, hkrati pa je upal, da se bodo bralci iz njegovih podob tudi česa naučili. Oba zvezka je izdala Slovenska matica.

LIVIUS, Titus, MOVRIN, David (urednik). *Od ustanovitve mesta*. Prevedla Primož Simoniti in Aleš Maver. Ljubljana: Slovenska matica, 2022-2023. Zv. <1-2>, zvd. ISBN 978-961-213-392-4, ISBN 978-961-213-410-5. [COBISS.SI-ID 135268611].

Nike Kocijančič Pokorn, souredniki: Robert Grošelj, Tamara Mikolič Južnič, Agnes Pisanski Peterlin; avtorji: Kozma Ahačič, Kasilda Bedenk, Andrej Blatnik, Mileva Blažič, Biserka Bobnar, Nina Brezar, Katarina Čobec, Marijan Dovič, Branko Gradišnik, Robert Grošelj, Miran Hladnik, Iztok Ilc, Miha Javornik, Marko Jesenšek, Marko Juvan, Nike Kocijančič Pokorn, Melita Koletnik, Miha Kovač, Jože Krašovec, Domen Krvina, Andrej Leben, Amalija Maček, Tina Mahkota, Igor Maver, Aleš Maver, Majda Merše, Adriana Mezeg, Tamara Mikolič Južnič, Tjaša Mohar, David Movrin, Irena Novak Popov, Matija Ogrin, Tomaž Onič, Silvana Orel Kos, Tadej Pahor, Nina Petek, Tanja Petrič, Andreja Pignar Tomanič, Agnes Pisanski Peterlin, Blaž Podlesnik, Aleš Pogačnik, Damjan Popič, Mojca Pretnar, Irena Prosenc, Luka Repanšek, Julija Rozman, Špela Sevšek Šramel, Tone Smolej, Janž Snoj, Vid Snoj, Đurđa Strsoglavec, Namita Subiotto, Maja Šabec, Jana Šnytova, Janko Trupej, Jerneja Umer Kljun, Luka Vidmar, Benjamin Virc, Urša Vogrinc Javoršek, Zarja Vršič, Judit Zágorec-Csuka, Marija Zlatnar Moe, Simon Zupan, Tanja Žigon

Izdaja znanstvenih monografij Zgodovina slovenskega literarnega prevoda I: pregled zgodovinskega razvoja in Zgodovina slovenskega literarnega prevoda II: slovenska literatura v dialogu s tujino

Oddelek za prevajalstvo

Programska skupina *Teoretično, opisno in uporabno prevodoslovje* (P6-0446), vodja Nike Kocijančič Pokorn

Raziskovalni projekt *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda* (J6-2584), vodja Nike Kocijančič Pokorn

Monografija *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda* v 125 poglavjih in na 1371 straneh osvetljuje vlogo prevoda v razvoju slovenske literature, jezika in kulture, proučuje povezave med slovensko in tujimi kulturami ter tako prispeva k vidnosti in prepoznavnosti literarnih prevajalcev. Monografija predstavlja rezultate večletnih raziskovanj 64 največjih slovenskih in zamejskih strokovnjakov na področju prevodoslovja, literature, literarne zgodovine, založniških ved in zgodovine prevajanja religioznih besedil na Slovenskem. Je prvo tako obsežno in pregledno delo v slovenskem prostoru, ki osvetljuje pomen literarnega

prevoda za razvoj slovenske kulture in slovenske identitete ter obenem prikaže pomemben doprinos literarnih prevajalcev k razvoju in odprtosti slovenske družbe. Monografija je prostodostopna in licencirana kot Creative commons 4.0 ter ima podporno spletno stran (www.zgoslip.si), na kateri so v slovenskem in angleškem zbrani povzetki vseh poglavij iz prve in druge knjige, bibliografija slovenskih prevodoslovnih raziskav ter kronološki prikaz krajših profilov osrednjih slovenskih literarnih prevajalcev.

KOCIJANČIČ-POKORN, Nike (urednik), GROŠELJ, Robert (urednik), MIKOLIČ JUŽNIČ, Tamara (urednik). *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda I : pregled zgodovinskega razvoja*. 1. e-izd. Ljubljana: Založba Univerze: Cankarjeva založba, 2024. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (595 str.)), ilustr. ISBN 978-961-297-351-3. <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/book/598>, Digitalna knjižnica Slovenije - dLib.si, DOI: 10.4312/9789612973513. [COBISS.SI-ID 197834499].

KOCIJANČIČ-POKORN, Nike (urednik), PISANSKI PETERLIN, Agnes (urednik), MIKOLIČ JUŽNIČ, Tamara (urednik), GROŠELJ, Robert (urednik). *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda II : slovenska literatura v dialogu s tujino*. 1. e-izd. Ljubljana: Založba Univerze: Cankarjeva založba, 2024. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (str. 601-1371)), ilustr. ISBN 978-961-297-352-0. <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/book/599>, Digitalna knjižnica Slovenije - dLib.si, DOI: 10.4312/9789612973520. [COBISS.SI-ID 197835779].

KOCIJANČIČ-POKORN, Nike (glavni urednik), GROŠELJ, Robert (urednik), MIKOLIČ JUŽNIČ, Tamara (urednik). *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda I : pregled zgodovinskega razvoja*. 1. izd. Ljubljana: Založba Univerze: Cankarjeva založba, 2023. 595 str., ilustr. ISBN 978-961-282-602-4. [COBISS.SI-ID 154438659].

KOCIJANČIČ-POKORN, Nike (glavni urednik), PISANSKI PETERLIN, Agnes (urednik), MIKOLIČ JUŽNIČ, Tamara (urednik), GROŠELJ, Robert (urednik). *Zgodovina slovenskega literarnega prevoda II : slovenska literatura v dialogu s tujino*. 1. izd. Ljubljana: Založba Univerze: Cankarjeva založba, 2023. Str. 601-1371, ilustr. ISBN 978-961-282-613-0. [COBISS.SI-ID 167456003].

Mojca Krevel in Michelle Gadpaille

Uredništvo in izdaja znanstvene monografije *Living and Learning in Dissimilitude Without Dissonance: Wording Otherness* (Življenje in učenje v harmonijah raznolikosti: ubesedovanje drugosti)

Oddelek za anglistiko in amerikanistiko

Programska skupina Medkulturne literarnovedne študije (P6-0265), vodja Tanja Žigon

Mojca Krevel je v souredništvu z Michelle Gadpaille v juniju 2024 pri znanstveni založbi Cambridge Scholars Publishing izdala znanstveno monografijo z naslovom *Living and Learning in Dissimilitude Without Dissonance: Wording Otherness* (Življenje in učenje v harmonijah raznolikosti: ubesedovanje drugosti), v kateri je v soavtorstvu z Michelle Gadpaille prispevala uvodno poglavje in samostojno poglavje z naslovom »Formatting Emptiness: Zen, Postmodernity and Metafiction in Ruth Ozeki's *The Book of Form and Emptiness*« (Oblikovanje praznine: zen, postmodernost in metafikcija v romanu *The Book of Form and Emptiness* Ruth Ozeki). Monografija obsega štirinajst poglavij, ki z različnih literarnovednih vidikov opredeljujejo premike v konceptualni zasnovi drugosti kot posledice procesov globalizacije in digitalizacije. Najbolj očitna posledica globalizacije in vseprisotnosti medijev se zdi prevpraševanje koncepta meja oz. ločnic, še zlasti tistih, ki se nanašajo na občutljivi kategoriji drugega in drugosti v sodobnih družbah in kulturah. Prav zato je raziskovanje drugosti v smislu filozofske maksime *gnōthi sauton*, torej »spoznaj samega sebe«, prav toliko nujno, kot je na videz paradoksalno. Ker je književnost po definiciji vezana na besede, je kot medij najbolje opremljena za širjenje ter (pre)oblikovanje konceptualnih in semantičnih polj sodobnih resničnosti. In prav to je glavna odlika monografije, saj ponuja res bogat in raznovrsten nabor vpogledov v ubeseditve, kot tudi v vlogo in funkcijo drugega ter drugosti v sodobni književnosti in sodobni literarni vedi. Zasnova monografije je namreč izrazito interdisciplinarna in poleg uveljavljenih literarnovednih pristopov (npr. literarne teorije in zgodovine, nacionalnih in postkolonialnih književnosti, imagologije, študij žanra, literarnega prevajanja in literarne didaktike) suvereno posega tudi na področja filozofije, sociologije in religij, študij spola in kvirovske teorije, feminističnih študij, ekologije in ekokritike, interseksionalnosti itd. Kljub različnim poudarkom pa je glavno sporočilo štirinajstih prispevkov enotno: soočanje z drugostjo je srečanje s sabo v ogledalu kulture.

GADPAILLE, Michelle (urednik), KREVEL, Mojca (urednik). *Living and learning in dissimilitude without dissonance : wording otherness*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2024. XIII, 316 str., ilustr. ISBN 1-0364-0494-3, ISBN 978-1-0364-0494-9. [COBISS.SI-ID 200982275].

6.08 – Humanistika – Muzikologija

Leon Stefanija

Izdaja znanstvene monografije *Sociology of Music: History, Theory, Methodology and Practice* (Sociologija glasbe: zgodovina, teorija, metodologija in praksa)

Oddelek za muzikologijo

Raziskovalni projekt *Glasba mladih po 1945 in Glasbena mladina Slovenije* (J6-3135),
vodja Leon Stefanija

Knjiga prinaša vpogled v osnove raziskav na področju sociologije glasbe. Odgovarja na vprašanja, kdo, kaj, kdaj, zakaj in kako je raziskoval v glasbeni kulturi, in sicer s treh pogledov na sociologijo glasbe: na njeno zgodovino, njena teoretična izhodišča in metodologije ter na njene praktične aspekte. Preostali vprašanji (kje in zakaj) sta zajeti v navedenih treh osnovnih pogledih, ki so tudi komplementarni. Na ta način knjiga zajame tisto, kar je Howard S. Becker poimenoval svet umetnosti, Kurt Blaukopf glasbena praksa in Christopher Small glasbovanje.

Avtor se zlasti v osrednjem delu razprave »premakne« na raven »poseganja v metodo, v bistvo vede«. Meni, da ne bi bilo smiselno današnje raznolikosti raziskovanja družbenih vezi z glasbo »postaviti v nekakšen katalog vsebin«, ki pritegujejo pozornost raziskovalcev. Odloči se najprej za izpostavitve dveh, za recentne raziskave »pomembnih okoliščin«: »vsebinske širine in bogastva vprašanj«, na katera družboslovno naravnane raziskave iščejo odgovore, ter »metodološke raznolikosti«, ki se razkriva ob vsaki raziskavi nove vsebine. V razpravah »nove, kritične ali kulturološke muzikologije« posebno pozorno zasleduje stremljenja k interdisciplinarnim pristopom ter označi njene cilje »celovitega in integrativnega mišljenja o glasbi« kot »ambiciozno zastavljene«, saj vključujejo ne le različne glasbe, temveč tudi različne načine razumevanja njihovega življenjskega prostora.

V tem in naslednjem delu Stefanija stopnjuje svoj avtorski pogled in kreativno-kritiški odnos do snovi. Izkazuje pogled sodobnega znanstvenika, neobremenjenega s (še do včeraj veljavnimi) znanstvenimi matricami (ideološkimi, metodološkimi, analitičnimi). Na temelju širokega vpogleda v najrecentnejšo literaturo s tega področja in v soglasju z novimi dognanji stroke postavlja v ospredje »kontekst razumevanja glasbe kot kulturne dejavnosti in obenem glasbe kot skupka ustvarjenin, ki imajo ne le veliko pojavnih oblik, temveč tudi vrsto različnih pomenov«. Zagovarja pogled na »glasbo kot pojav in dejavnost, ki učinkuje tako na posameznika kot na družbo. In obratno: tako posameznik kot družba imata določene učinke na glasbo.« V takšen raster umevanja postavlja posamične ožje tematske sklope.

STEFANIJA, Leon. *Sociology of music : history, theory, methodology and practice*. 1st ed. Cham: Springer, 2024. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (XXI, 271 str.)), ilustr. Springer Texts in Social Sciences. ISBN 978-3-031-61756-0. ISSN 2730-6143. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/uolfoa-ebooks/detail.action?docID=31692232&query=stefanija>, DOI: 10.1007/978-3-031-61756-0. [COBISS.SI-ID 208434435].

6.09 – Humanistika – Umetnostna zgodovina

Tine Germ

Izdaja znanstvene monografije *Ikonografija živalskih emblemov v Spominski knjigi ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma*

Oddelek za umetnostno zgodovino

Programska skupina *Slovenska umetnost in umetnost Srednje Evrope in Jadrana* (P6-0199), vodja Matej Klemenčič

Ikonografija živalskih emblemov v Spominski knjigi ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma je znanstvena monografija, v kateri so strnjena spoznanja raziskav rokopisne knjige *Theatrum Memoriae Nobilis ac Almae Societatis Unitorum* (Spominsko gledališče žlahtne in blagorodne Družbe Zedinjenih), ki so jo zasnovali člani prve akademije na Kranjskem (Academia Unitorum, 1688). Čeprav se osredotoča na ikonografijo živali v miniaturah najdragocenejšega baročnega rokopisa, kar jih je nastalo na Slovenskem, s celovito obravnavo kulturnozgodovinskega in umetnostnega konteksta prinaša številna nova spoznanja o okoliščinah njenega nastanka ter širšem evropskem kontekstu, v katerega se umešča. Avtor z natančnimi analizami likovnih in slogovnih značilnosti, tipologije vpisnih strani, emblemskih struktur ter njihovega razvoja v več kot sto let trajajočem nastajanju spominske knjige (1689–1801) osvetli nova zgodovinska dejstva o genezi rokopisa, natančneje opredeli čas nastanka miniaturne postavi nove atribucije in opozori na spregledano vlogo iluminatorjev, ki so tvorno sooblikovali tudi ikonografsko zasnovo emblemov. Ikonološki pristop obenem omogoča vzpostavitev metodoloških izhodišč za interpretacijo živalskih motivov v emblemih ljubljanske spominske knjige glede na njihovo umestitev, pojavnost in sporočilno vlogo. Tako zastavljene ikonografske analize ponujajo bistveno bolj poglobljeno razumevanje vsebine, simbolnih pomenov in prikritih sporočil, ki so v starejši strokovni literaturi pogosto prezrti. Predvsem pa avtor s primerjalno raziskavo zgodnjenovoveške emblematike prvič jasno opredeli neposredne zglede za ljubljanski *Theatrum Memoriae*, med katerimi so ključne emblemske spominske knjige italijanskih akademij in osebne spominske knjige izobražencev (*alba amicorum*). Prav tako uspešno identificira vire, iz katerih so navdih za svoje individualne embleme črpali člani akademske družbe, in likovne predloge, ki so jih uporabljali iluminatorji. Raziskave dokazujejo, da *Spominska knjiga ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma* ni osamljena mojstrovina brez pravih predhodnikov in zgledov, kot se je zdelo do nedavnega, temveč da sledi dolgi tradiciji emblemskih spominskih knjig ter se uvršča med najkakovostnejše spomenike evropske emblematike. Monografija, ki na novo ovrednoti temeljni spomenik baročne iluminacije na Slovenskem, hkrati osvetljuje nekatere nezadostno raziskane vidike kulturne zgodovine, povezane z najstarejšo akademijo

na Kranjskem, ter pomembno dopolnjuje poznavanje intelektualnih horizontov njenih članov.

GERM, Tine. *Ikonografija živalskih emblemov v Spominski knjigi ljubljanske plemiške družbe sv. Dizma*. 1. izd. V Ljubljani: Založba Univerze, 2024. 256 str., ilustr. ISBN 978-961-297-245-5. <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/view/518/848/9424>, DOI: 10.4312/9789612972448. [COBISS.SI-ID 179598595].

Beti Žerovc

Raziskave spomenikov socialistične Jugoslavije

Oddelek za umetnostno zgodovino

Programska skupina *Slovenska umetnost in umetnost Srednje Evrope in Jadrana* (P6-0199), vodja Matej Klemenčič

Raziskovalni projekt *Likovno in arhitekturno razstavljanje med umetnostnimi in ideološkimi koncepti. Primer Slovenije, 1947–1979* (J6-3137), vodja Beti Žerovc

Knjiga *Shaping Revolutionary Memory. The Production of Monuments in Socialist Yugoslavia* (Oblikovanje revolucionarnega spomina: produkcija spomenikov v socialistični Jugoslaviji) je celosten pregled spomeniške produkcije v socialistični Jugoslaviji, posvečene protifašističnemu narodnoosvobodilnemu boju v drugi svetovni vojni in socialistični revoluciji. Njeni urednici sta Sanja Horvatiničič in Beti Žerovc, ki sta tudi avtorici več kot polovice besedil v knjigi. Besedila temeljijo na interdisciplinarnem pristopu k izbranim temam, ki jih uokvirja analiza sinergijskih vplivov jugoslovanske politike, zlasti kulturne, na produkcijo spomenikov in njihove vloge v komemorativnih praksah povojne, socialistične družbe. Knjigo odlikujeta izjemno kompleksen, znanstveno utemeljen in slojevit analitičen pristop k obravnavanim temam ter uvajanje novih načinov interpretacije te produkcije, katere formalna, tipološka in poetična heterogenost je prepričljivo ponazorjena v knjigi tudi z več kot petsto skrbno izbranimi fotografijami. Članek »Can the High Modernism of Yugoslav Monuments Be Viewed as a Trojan Horse of Capitalism in Socialism?« (Ali lahko visoki modernizem jugoslovanskih spomenikov obravnavamo kot trojanskega konja kapitalizma v socializmu?) odgovarja na zahtevno, a razmeroma preprosto vprašanje generacij, rojenih leta po razpadu socialistične Jugoslavije, ki je rdeča nit knjige: »Zakaj je socialistični sistem namesto vsakomur dostopnih spomenikov ustvarjal abstraktne, včasih povsem hermetične objekte, ki jih veliko število ljudi ne more razumeti?« Članek je pionirska analiza recepcije in vrednotenja jugoslovanskih visokomodernističnih spomenikov različnih občinstev v različnih obdobjih. Razvzrolava izmuzljivo razmerje med temi spomeniki kot po eni strani izjemnimi modernističnimi umetninami in po drugi strani potencialno neuspešnimi političnimi projekti, s čimer prispeva k splošnemu razumevanju medija spomenika v 20. stoletju.

ŽEROVC, Beti. Can the high modernism of Yugoslav monuments be viewed as a Trojan Horse of capitalism in socialism?. V: HORVATINIČIČ, Sanja (ur.), ŽEROVC, Beti (ur.). *Shaping revolutionary memory: the production of monuments in socialist Yugoslavia*. Ljubljana: Igor Zabel Association for Culture and Theory; Berlin: Archive Books, 2023. Str. 374-404, ilustr. IZA editions. ISBN 978-961-94691-3-2, ISBN 978-3-948212-60-5. [COBISS. SI-ID 161837571].

6.10 – Humanistika – Filozofija

Jana Rošker

Objava izvirnega znanstvenega članka z naslovom »The Unity of Identity and Difference as the Absoluteness of All Relativity: Hui Shi and the Longing for a Different Logic« (Enotnost identitete in difference kot absolutnost vse relativnosti: Hui Shi in hrepenenje po drugačni logiki)

Oddelek za azijske študije

Programska skupina *Azijski jeziki in kulture* (P6-0243), vodja Jana Rošker

Raziskovalni projekt *Novi teoretski pristopi k primerjalni transkulturni filozofiji in metoda sublacije* (J6-50208), vodja Jana Rošker

Članek je bil objavljen 11. marca 2024 v vodilni mednarodni znanstveni reviji za azijsko filozofijo, *Asian Philosophy* (Azijska filozofija) (Q1, A⁺), gl. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09552367.2024.2328422>. Predstavlja enega prvih odmevnih rezultatov raziskovalnega dela v okviru projekta J6-50208 *Novi teoretski pristopi k primerjalni transkulturni filozofiji in metoda sublacije*, katerega vodja je avtorica članka. Osnovni cilj omenjenega projekta je izdelava nove dialektične metode transkulturne filozofije. Avtorica je metodo sublacije na primeru starokitajskega filozofa Hui Shija skozi optiko problema leteče puščice oziroma razmerja med gibanjem in mirovanjem predstavila že skozi primerjavo s starogrškim Zenonom iz Eleje v članku, ki je bil objavljen leta 2022 v mednarodni znanstveni reviji *Asian Studies* (Azijske študije) pod naslovom »Comparing Logical Paradoxes Through the Method of Sublation: Hui Shi, Zeno and the ‚Flying Arrow Problem‘« (Primerjava logičnih paradoksov skozi metodo sublimacije: Hui Shi, Zenon in ‚problem leteče puščice‘) (gl. <https://journals.uni-lj.si/as/article/view/10500/10196>). Isti problem je nasloвила v plenarnem otvoritvenem predavanju konference o kitajski logiki na Univerzi Tsinghua z naslovom »Transcultural methodology, sublation, and a simple question: do flying arrows move? Hui Shi vs. Zeno« („Transkulturna metodologija, sublimacija in preprosto vprašanje: ali leteče puščice letijo? Hui Shi proti Zenonu) (gl. <https://www.youtube.com/watch?v=KPAIRKXxqKg>). V pričujočem članku pa se je avtorica lotila samih teoretskih osnov, ki so omogočale sublacijo Hui Shijevih idej o dinamiki in statiki z Zenonovimi. Ta članek namreč obravnava temeljno vprašanje o tem, ali je mogoče razviti teoretske metode za uskladitev absolutnih načel z relativnimi. To vprašanje je avtorica raziskala skozi prizmo klasične kitajske logike in, bolj konkretno, skozi razlage tega razmerja, kakršne je razvil kitajski filozof Hui Shi (370–310 pr. n. št.), ki je deloval predvsem na področju semantične logike. Proučevanje tega problema poteka od splošnega uvoda, v katerem avtorica predstavi osnovni okvir semantično opredeljene klasične kitajske logike,

prek osvetlitve Hui Shijevih specifičnih prispevkov na tem področju do poskusa razlage njegovega pojmovanja narave razmerja med absolutnostjo in relativnostjo, ki je obrazložena znotraj širšega konteksta njegove misli ter prikazana na osnovi njegove interpretacije možnosti združevanja identitete in diference. Članek nazorno prikaže, da ima rešitev tega problema pomembne implikacije za razvoj sodobne epistemologije in teorije znanosti.

ROŠKER, Jana S. The unity of identity and difference as the absoluteness of all relativity : Hui Shi and the longing for a different logic. *Asian philosophy*. 2024, vol. 34, no. 3, str. 251-263. ISSN 0955-2367. <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09552367.2024.2328422>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DOI: 10.1080/09552367.2024.2328422. [COBISS.SI-ID 188569603].

Simon Hajdini

Izdaja mednarodne znanstvene monografije *What's That Smell?: A Philosophy of the Olfactory* (Kaj je ta vonj? Filozofija olfaktornega)

Oddelek za filozofijo

Programska skupina *Filozofske raziskave* (P6-0252), vodja Slavoj Žižek Krečič

Raziskovalni projekt *Imena na konici nosu: imenovanje, voh in resnica* (J6-4625), vodja Simon Hajdini

Zakaj v indoevropskih jezikih nimamo besed za neposreden opis vonjav, zaradi česar nam ne preostane drugega, kot da vonj vrtnice imenujemo preprosto »sladek«? Znanstvena monografija, izdana pri eni najprestižnejših akademskih založb na svetu, se umešča v presečišče med filozofijo, psihoanalizo in pogosto zapostavljenim čutom voha, da bi skoz nova branja tako tradicionalnih kot sodobnih filozofskih besedil postavila vonj v središče filozofske kritike tradicionalnega pojmovanja resnice in tako spodbila utečeno predstavo o vohu kot antifilozofskem čutu. Monografija s svojim inovativnim interdisciplinarnim pristopom k temeljnim filozofskim vprašanjem, z izvirnimi analizami modernističnega leposlovja in filma ter z novo uporabo naravoslovnih raziskav olfaktornega v humanističnem kontekstu problematiko voha umesti v samo izhodišče kulturnega življenja. Pri tem zagovarja daljnosežno tezo, da je ontologijo, civilizacijo in kapitalistično ekonomijo treba koncipirati kot upravljanje odpadkov. In le če sledimo filozofsko najbolj razvrednotenemu čutu, lahko bolje razumemo osrednja filozofska, psihoanalitična in politična vprašanja resnice, seksualnosti ter eksploatacije. Delo prispeva k ugledu in relevantnosti slovenske filozofske misli ter izkazuje signifikanten vpliv na aktualne raziskave v poljih senzorialnih študij, psihoanalize, antropologije, politične ekonomije, estetike in interdisciplinarnih raziskav tehnologije. Pred izidom je tudi španski prevod dela.

HAJDINI, Simon. *What's that smell? : a philosophy of the olfactory*. Cambridge (Mass.); London: The MIT Press, cop. 2024. XIV, 200 str. Short circuits. ISBN 978-0-262-54756-7. [COBISS.SI-ID 183917827].

Dean Komel

Uredništvo zbornika znanstvenih prispevkov *Human Existence and Coexistence in the Epoch of Nihilism/ Menschliche Existenz und Koexistenz in der Epoche des Nihilismus* (Človeška eksistenca in koeksistenca v epohi nihilizma)

Projektna skupina P6-0341 *Humanistika in smisel humanosti v vidikih zgodovinskosti in sodobnosti* (INR)

Raziskovalni program J7-4631 *Hermenevtični problem razumevanja človeške eksistence in koeksistence v epohi nihilizma* (INR)

Epohalna izkušnja nihilizma ni le posledica številnih družbenih kriz, s katerimi se soočamo v sodobnem svetu, in psihopatologij, ki jih te krize sprožajo, pač pa jih vnaprej temeljno določa na eksistencialni in koeksistencialni ravni. V vseh človekovih dejavnostih, v vsem tem, kar zagovarjamo kot »rast kulture«, »družbeni razvoj«, »dvig izobrazbe«, »ustvarjalno odličnost«, »znanstveni in tehnološki napredek«, »odprte trge«, »demokratske pravice in svoboščine«, skupaj z »vero v Boga«, je danes, na način, ki zgodovinsko še ni poznan, postalo problematično, kako se človek izpolnjuje v svoji človeškosti. S tem se odpira nadaljnje vprašanje glede vrednostnih temeljev, na katerih se vzpostavlja človekovo delovanje, kakor tudi medčloveško sporazumevanje in odnos do skupnega življenjskega sveta. Mednarodni zbornik je izšel v angleškem in nemškem jeziku, s povzetki v slovenščini, ter obsega 436 strani, v njem pa sodeluje 19 avtorjev z vseh kontinentov. Nastal je na podlagi mednarodne konference, ki jo je prof. dr. Dean Komel organiziral (Ljubljana, 28.–30. 11. 2023) v okviru izvajanja raziskovalnega projekta J7-4631 »Hermenevtični problem razumevanja človeške eksistence v epohi nihilizma« pri Inštitutu za humanistiko Nova revija (<https://www.institut-nr.si/2-kongres-mednarodnega-centra-za-preucevanje-sodobnega-nihilizma-cenic/>).

V zborniku je bil objavljen tudi znanstveni članek prof. dr. Deana Komela »Die unzeitgemäße Situation der Philosophie in der Epoche des Nihilismus« (»Nesodobna situacija filozofije v epohi nihilizma«). Izhodišče prispevka tvori predpostavka, da samorazumevanje filozofije danes epohalno zaznamuje najava »najgrozljivejšega vseh gostov« – nihilizma. To nas postavlja pred nalogo določitve nesodobnosti filozofije v dobi nihilizma, za kar še zdaleč ne zadostuje kakšna kritična diskusija o aktualnem položaju filozofije znotraj akademskega, kulturnega ter družbenega in informacijskega okolja.

KOMEL, Dean (urednik, prevajalec povzetka). *Human existence and coexistence in the epoch of nihilism = Menschliche Existenz und Koexistenz in der Epoche des Nihilismus = Človeška eksistenca in koeksistenca v epohi nihilizma : The 2nd Congress of the International Center of Studies on Contemporary Nihilism (CeNic) = Der 2. Kongress des Internationalen Zentrums für Studien zum zeitgenössischen Nihilismus = 2. kongres Mednarodnega centra za preučevanje sodobnega nihilizma : abstracts = Zusammenfassungen = povzetki : November 28-30, 2023, City Hotel, Dalmatinova 15, Ljubljana. Ljubljana: Inštitut Nove revije, zavod za humanistiko: = Institute Nova Revija for the Humanities, 2023. 83 str. ISBN 978-961-7014-39-6. DiRROS - Digitalni repozitorij raziskovalnih organizacij Slovenije. [COBISS.SI-ID 172027651].*

Jure Simoniti in Gregor Kroupa

Uredništvo znanstvene monografije *Ideas and Idealism in Philosophy* (Ideje in idealizem v filozofiji)

Oddelek za filozofijo

Programska skupina *Filozofske raziskave* (P6-0252), vodja Slavoj Žižek Krečič

Raziskovalni projekt *Možnost idealizma za 21. stoletje* (J6-1811), vodja Slavoj Žižek Krečič

Znanstvena monografija *Ideas and Idealism in Philosophy* (Ideje in idealizem v filozofiji) je izšla konec leta 2023 pri založbi DeGruyter, ki je ena izmed najprestižnejših akademskih založb na svetu. Uredila sta jo člana programske skupine in oddelka za filozofijo doc. dr. Jure Simoniti in doc. dr. Gregor Kroupa, ki sta napisala tudi uvodnik ter prispevala vsak svoje poglavje. Knjiga je razdeljena na dva dela, »The Neglected Impulses of Idealism in The History of Philosophy« (Zapostavljeni vzgibi idealizma v zgodovini filozofije) in »Contemporary Impulses For a New Idealism« (Sodobni vzgibi za novi idealizem). Poglavja so prispevali tudi drugi člani programske skupine in oddelka za filozofijo, prof. dr. Slavoj Žižek, prof. dr. Mladen Dolar, prof. dr. Miran Božovič, ter sodelavki na raziskovalnih projektih oddelka dr. Bojana Jovičević in doc. dr. Jela Krečič. Med avtorji skupaj trinajstih poglavij najvišje akademske odličnosti so zveneča imena svetovne filozofije, kot so Paul Guyer, Robert B. Pippin, Paul Redding, Isabelle Thomas-Fogiel, James I. Porter in Sebastian Rödl.

Potem ko so idealistična stališča v zadnjih sto letih praktično izginila iz miselne krajine in je sam izraz »idealizem« postal nekakšna filozofska anatema, se je filozofija najprej znašla v eni svojih najglobljih kriz resnice, ki je dosegla vrhunec v postmodernizmu, nato pa se je 21. stoletje začelo kot novo obdobje realizma, ki so ga zagovarjali »spekulativni« ali »novi realisti«. V opoziciji do te splošne atmosfere je zbornik zbral najpomembnejše svetovne avtoritete s področja idealistične filozofije. Vsi prispevki obravnavajo vprašanje, kaj natančno se je z umikom idealizma izgubilo in kakšno vrsto idealizma bi bilo v današnjem času še mogoče rehabilitirati. Različne avtorje združuje prizadevanje, da bi se zoperstavili postmodernističnemu razkroju univerzalnih standardov resnice in ponudili alternativo sodobnemu razmahu realizma. Vsekakor gre za izjemen raziskovalni, akademski in znanstveni dosežek najvišjega svetovnega ranga. Poleg tega smo prepričani, da knjiga ni pomembna le za področje filozofije, temveč za humanistiko nasploh, saj naslavlja in išče možne rešitve za temeljno krizo, v kateri se je humanistika znašla v sodobnem svetu grobega materializma in empiristične kvantifikacije.

SIMONITI, Jurij (urednik), KROUPA, Gregor (urednik). *Ideas and idealism in philosophy*. Berlin; Boston: De Gruyter, cop. 2023. XIV, 285 str. New studies in the history and historiography of philosophy, Vol. 11. ISBN 978-3-11-076073-6, ISBN 978-3-11-076076-7, ISBN 978-3-11-076120-7. ISSN 2364-3161. DOI: 10.1515/9783110760767. [COBISS.SI-ID 135214595].

Jure Simoniti, Gregor Moder in Bara Kolenc

Uredništvo znanstvene monografije *The Master/s* (Gospodar)

Oddelek za filozofijo

Programska skupina *Filozofske raziskave* (P6-0252), vodja Slavoj Žižek Krečič

Raziskovalni projekt *Teatraličnost oblasti: Hegel in Shakespeare o sodobnih strukturah oblasti* (J6-1812), vodja Gregor Moder

Znanstvena monografija *The Master/s* (Gospodar), *Problemi International*, je izšla konec leta 2023 pri založbi DTP Analecta v angleškem jeziku. Uredili so jo člani programske skupine in oddelka za filozofijo doc. dr. Jure Simoniti, viš. znan. sod. dr. Gregor Moder in doc. dr. Bara Kolenc, ki so napisali tudi uvodnik in prispevali vsak svoje poglavje. Poglavja so prispevali tudi drugi člani programske skupine in oddelka za filozofijo: prof. dr. Slavoj Žižek, prof. dr. Mladen Dolar in viš. znan. sod. dr. Simon Hajdini. Med avtorji skupaj šestnajstih poglavij so svetovno znani filozofi, akademiki in avtorji pri prestižnih svetovnih založbah Eric L. Santner, zaslužni profesor na Univerzi v Chicagu, Frances L. Restuccia, profesorica na Boston College, Nathan Brown, profesor na Concordia University v Montrealu, Jamila M. H. Mascot, profesorica na Univerzi v Utrechtu, Yuval Kremnitzer, profesor na univerzi v Tel Avivu, in drugi. Monografija se ukvarja z vprašanjem avtoritete na eni strani in z vlogo gospodarja na drugi. Proučuje njune pojavitve skozi zgodovino in njun premislek skozi filozofijo ter preizprašuje njune sodobne pojavitve. Naslavlja akutna vprašanja našega trenutka, ki se prepletajo z zgodovinsko nujnostjo dialektike gospodarja in hlapca. S kritičnim premislekom in aktivno intervencijo v privzete ter utečene forme mišljenja in delovanja knjiga predstavlja izviren prispevek k sodobni filozofiji, obenem pa ponovno ubrani pomembnost filozofije in kritične misli v svetu sodobnih samodržnih, kapricioznih in strašljivo oblastnih gospodarjev ter pogubno slepe sle po moči. *Problemi International* so se zaradi svetovnega vpliva ljubljanske lacanovske šole uveljavili kot ena najprestižnejših publikacij na področju kritične teorije, kontinentalne filozofije in teoretske psihoanalize. *The Master/s* je njihova šesta edicija, ki je prosto dostopna tudi na spletu – menimo, da je to pomembno za širitev znanja in kritične misli. Četrta edicija *Problemov International*, ki jo je pripravila ista ožja raziskovalna ekipa, je prejela priznanje za najodličnejši raziskovalni dosežek Univerze v Ljubljani za leto 2021.

KOLENC, Bara (urednik), MODER, Gregor (urednik), SIMONITI, Jurij (urednik). *Master/s*. 1st ed. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo: = Society for Theoretical Psychoanalysis, 2023. 437 str., a. Analecta, Problemi, vol. 61, nos. 11-12, Problemi international, no. 6, 2023. ISBN 978-961-7190-11-3. ISSN 0555-2419. [COBISS.SI-ID 181630211].

Slavoj Žižek

Uredništvo znanstvene monografije *Global Manifestos For The Twenty-First Century: Rethinking Culture, Common Struggles, And Future Change* (Globalni manifesti za enaindvajseto stoletje: premislek o kulturi, skupnih bojih in prihodnjih spremembah)

Oddelek za filozofijo

Programska skupina *Filozofske raziskave* (P6-0252), vodja Slavoj Žižek Krečič

Znanstvena monografija *Global Manifestos For The Twenty-First Century: Rethinking Culture, Common Struggles, And Future Change* (Globalni manifesti za enaindvajseto stoletje: premislek o kulturi, skupnih bojih in prihodnjih spremembah) je izšla decembra 2023 pri založbi Routledge, ki je ena izmed petnajstih najprestižnejših akademskih založb na svetu. Uredil jo je vodja programske skupine in član oddelka za filozofijo prof. dr. Slavoj Žižek, skupaj z Nicol A. Barria-Asenjo, urednico pri Routledgeu, in Brianom Willemsom, profesorjem na Univerzi v Splitu. Poleg prof. dr. Slavoj Žižka je poglavje v publikaciji prispevala tudi članica programske skupine in oddelka za filozofijo doc. dr. Bara Kolenc. Predgovor je napisal ekonomist, politik in svetovno znani javni intelektualec Yanis Varoufakis. Med avtorji najvišje akademske odličnosti so prepoznavna imena in vzhajajoče zvezde svetovne filozofije, kot so Isabel Millar, Timothy Appleton, Jordi Riba, Olga Vinogradova, Andrea Perunović in David Pavón-Cuellar. Knjiga je prejela tudi odlične kritike. Eden izmed najvidnejših javnih intelektualcev na svetu, profesor Steven Pinker s Harvarda, je zapisal: »Delimo si željo po življenju, svobodi in iskanju sreče ter se zavedamo, da je nevdržno, če jih zahtevamo zase, drugim pa jih odrekamo. Poleg temnejših vzgibov, kot sta pohlep in maščevalnost, imamo ljudje sposobnost empatije in samokontrole ter kognitivne sposobnosti, s katerimi lahko rešujemo probleme, in jezik, s katerim lahko delimo rešitve. Ti eksistencialni izzivi in najboljši odzivi naše vrste nanje so obravnavani v tej knjigi.« Kakor pravijo uredniki, živimo v zgodovinski ponovitvi, ki jo je treba ustaviti. Če je naš cilj, da se beseda »človeštvo« še ohrani v naslednjih stoletjih, je napočil čas, da delujemo v sedanosti. Cilj knjige ni podati natančnih ali hitrih odgovorov, temveč zbrati raznolike glasove z različnih celin, združiti različne jezike, ideje, prakse, teorije, misli in želje. Če pustimo koncept manifesta odprt, so protislovni vidiki poglavij predmet samega manifesta. To je manifest protislovij, ki odraža tako našo resničnost kot tudi naše boje in prizadevanja. Varoufakis zapiše, da nas knjiga »poziva, naj postanemo nosilci prihodnosti, ki bo končala nepotrebno množično trpljenje in navdihnila človeštvo, da uresniči svoj potencial za pristno svobodo«.

BARRIA-ASENJO, Nicol A. (urednik), WILLEMS, Brian (urednik), ŽIŽEK, Slavoj (urednik). *Global manifestos for the twenty-first century : rethinking culture, common struggles, and future change*. London; New York: Routledge, 2024. XV, 300 str. ISBN 978-1-032-58431-7, ISBN 978-1-032-58419-5. DOI: 10.4324/9781003450047. [COBISS. SI-ID 173382403].

6.12 – Humanistika – Geografija

Izdaja znanstvene monografije *Zaznave ljubljanskih sosesk*

Oddelek za geografijo

Programska skupina *Trajnostni regionalni razvoj Slovenije (P6-0229)*, vodja Barbara Lampič

Knjiga predstavlja rezultate raziskovanja prostorskih razlik v zaznavah ljubljanskih sosesk, ki so jih med letoma 2001 in 2023 skozi svoja stališča izrazili prebivalci Mestne občine Ljubljana. Avtor in nosilec raziskave Marko Krevs je sistematično spremljal spreminjanja pojava zaznave sosesk v Ljubljani več kot dvajset let. S proučevanjem zaznav krajev se ukvarjajo različne stroke, poleg geografije na primer tudi psihologija in antropologija, ki jih povezuje poudarjanje pomena poznavanja tega pojava ne le za razumevanje, temveč tudi za usmerjanje različnih človekovih dejavnosti v prostoru. V raziskavi je bil uporabljen inovativen pristop, ki je temeljil na povezovanju humanističnogeografskih (fenomenoloških), vedenjskogeografskih ter »prostorskoznanstvenih« pogledov in metod. Območje občine je bilo za potrebe raziskave razdeljeno na 27 sosesk, o katerih so prebivalci svoje zaznave sporočali in utemeljevali s treh vidikov: priljubljenosti, nepriljubljenosti in strahu. Med temeljnimi metodološkimi spoznanji raziskave sta na primer zavrnitev dvomov o zmožnosti prebivalcev, da prepoznajo soseske, o katerih izrazijo svoja stališča, ter potrditev časovne stabilnosti metode merjenja intenzivnosti zaznav sosesk. Med temeljnimi vsebinskimi spoznanji izstopajo številni prikazi značilnosti prostorskega spreminjanja intenzivnosti zaznav sosesk. Med slednje, poleg sistematično podanih kartografskih gradiv, sodita tudi zaznavna tipologija sosesk in proučitev prostorskega koreliranja zaznav z izbranimi »objektivnimi« značilnostmi sosesk. Proučitev zaznav sosesk čez dolgo časovno obdobje je morda največja posebnost, pa tudi odlika te raziskave. Po svetu je bilo namreč izvedenih precejšnje število enkratnih proučitev zaznav krajev v različnih merilih. S to raziskavo je – glede na obsežno dostopno literaturo – Ljubljana postala prvo mesto, za katero je bila intenzivnost zaznav sosesk sistematično izmerjena in izvedena na longitudinalen način za celotno območje mesta. Med prispevki raziskave lahko izpostavimo tudi uspešno vključitev številnih generacij študentov geografije v izvajanje konkretne raziskave mesta, v katerem so študirali. Po mnenju recenzentov je »obvezno čtivo za načrtovalce lokalnega družbeno-prostorskega razvoja, oblikovalce ljubljanske medijske krajine in različne akterje v ljubljanskih soseskah, ki pomembno soustvarjajo njihovo podobo«. Ne nazadnje pa so v monografiji predstavljene ugotovitve lahko zanimive in izzivalne za prebivalce Ljubljane.

Objava izvirnega znanstvenega članka »Selected Socio-Economic Aspects of the Last Two Economic Crises in Slovenia Assessed through a Three-Stage Territorial Model« (Izbrani družbenoekonomski vidiki zadnjih dveh gospodarskih kriz v Sloveniji, vrednoteni s pomočjo tristopenjskega teritorialnega modela)

Oddelek za geografijo

Programska skupina *Trajnostni regionalni razvoj Slovenije (P6-0229)*, vodja Barbara Lampič

Članek podaja sistematičen vpogled v družbenoekonomske vidike zadnjih dveh gospodarskih kriz v Sloveniji: med letoma 2009 in 2013 ter leta 2020 (COVID-19). Kot teoretično ogrodje raziskave je avtor razvil tristopenjski teritorialni model. Z njim je nadgradil obstoječe ekonomsko-geografske teoretične pristope (koncept gospodarske odpornosti, ekonometrične modele, model teritorialnega kapitala ...). Na ta način je zagotovil večje upoštevanje geografske kompleksnosti, to je medsebojne povezanosti gospodarskih, socialnih in prostorskih vidikov gospodarskih kriz na različnih teritorialnih ravneh: makro (nacionalni), mezo (regionalni) in mikro (lokacijski). Za vsako teritorialno raven je oblikoval poseben sistem kazalnikov, s katerimi je ocenjeval in vrednotil merljive družbenoekonomske vidike (razvojne dejavnike in procese ter njihove prostorske posledice) obeh proučevanih gospodarskih kriz. Pri aplikaciji modela je izhajal iz že znanih dejstev in dolgoletnega lastnega raziskovalnega dela pri proučevanju geografskih razsežnosti gospodarskih kriz v Sloveniji. V prispevku so na podlagi obstoječe literature opredeljene posamezne faze gospodarskega cikla v Sloveniji od leta 2000 do 2022, kar je omogočilo jasno časovno zamejitev raziskave in opredelitev pojma »gospodarska kriza«. Z uporabljenim teoretično-metodološkim pristopom je bila izvedena sistematična ex-post ocena družbenoekonomskih vidikov obeh proučenih gospodarskih kriz. Izvedena je bila konsistentna primerjava družbenoekonomskih vidikov obeh kriz, in sicer v enajstih kategorijah, ki vključujejo dolžino, intenzivnost, proces okrevanja, razmere na trgu dela, izbrane makroekonomske in mikroekonomske vidike, medregionalno razvojno dinamiko, regionalni razvoj, kakovost življenja in prostorske vidike. Avtor je ugotovil, da so pri obeh krizah, kljub razlikam v času trajanja in intenzivnosti posledic, prisotni zmanjševanje medregionalnih razvojnih razlik v času krize in razlik v regionalnem razvoju statističnih regij ter hitra gospodarska rast po koncu krize. Kot doprinos k znanosti je treba izpostaviti tudi proučitev razlik v fazah gospodarskega razvoja med statističnimi (NUTS 3) regijami v Sloveniji

v obdobju 2007–2015, s čimer je utemeljena nuja raziskav gospodarske krize na nižjih prostorskih ravneh, in ne izključno na nacionalni ravni. Raziskava predstavlja doprinos k razumevanju družbenogospodarskih vidikov gospodarskih kriz ter je inovativen prispevek h geografiji gospodarskega cikla.

KUŠAR, Simon. Selected socio-economic aspects of the last two economic crises in Slovenia assessed through a three-stage territorial model. *Economies*. July 2024, vol. 12, issue 7, article no. 189, 17 str., graf. prikazi. ISSN 2227-7099. <https://www.mdpi.com/2227-7099/12/7/189>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DOI: 10.3390/economies12070189. [COBISS.SI-ID 205413379].

Izdaja znanstvene monografije *Geomorfologija krasa Slovenije*

Oddelek za geografijo

Programska skupina *Trajnostni regionalni razvoj Slovenije* (P6-0229), vodja Barbara Lampič

Znanstvena monografija *Geomorfologija krasa Slovenije* prinaša inovativno in poglobljeno obravnavo kraških oblik ter procesov, ki temeljijo na sodobnem morfodinamičnem pristopu, in predstavlja prelomni dosežek na področju raziskovanja geomorfologije krasa. Avtor Uroš Stepišnik s svojo izvirno metodološko zasnovo nadgrajuje in presega dolgoletne ustaljene metode in prakse, pri katerih se je kras obravnaval predvsem hidrogeološko ali zgolj s preprostimi morfografskimi pristopi. Osrednji del monografije je namenjen poglobljeni predstavitvi štirih glavnih kraških geomorfoloških okolij v Sloveniji: globokega, plitvega, fluviokraškega in glaciokraškega. Avtor na podlagi dolgoletnih terenskih in geoinformacijskih raziskav razvrsti kraško površje tudi glede na sedimentno pokritost, in sicer na goli, polgoli ter pokriti kras. S tem bralcu omogoči jasnejše razumevanje razvojnih značilnosti kraških območij ter predstavi vso raznolikost kraških oblik v slovenskem prostoru. Posebna pozornost je namenjena pobočjem na krasu, ki so bila raziskovalno do sedaj spregledana. Avtor obravnava zapletene geomorfne procese, ki vplivajo na nastanek različnih tipov pobočij. Prvič so natančno opredeljeni in opisani dejavniki, ki določajo, ali bo pobočje bolj izpostavljeno eroziji, plazenju ali drugim oblikotvornim procesom. Tovrstna členitev je ključna za poglobljeno razumevanje procesov v naravnem okolju ter iskanje ustreznih rešitev pri varovanju narave, načrtovanju razvoja dejnosti v prostoru in trajnostnem upravljanju naravnih virov. Zaradi celovite obravnave geomorfni okolij monografija predstavlja prispevek k poznavanju kraških oblik in njihovega razvoja, hkrati pa utrjuje vodilno znanstveno vlogo slovenskega krasoslovja v svetovnem merilu. Sodobni pristop odpira nova raziskovalna vprašanja, opozarja na nujno spoznavanja in ohranjanja naravne dediščine ter usmerja nadaljnji razvoj krasoslovja v Sloveniji in širše. V okviru programa *Trajnostni regionalni razvoj Slovenije* pa fizičnogeografske raziskave predstavljajo vitalen segment raziskovanja.

STEPIŠNIK, Uroš (avtor, fotograf), FERK, Mateja (urednik). *Geomorfologija krasa Slovenije*. 1. izd. V Ljubljani: Založba Univerze, 2024. 134 str., ilustr., zvd. ISBN 978-961-297-315-5. <https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/view/581/946/9718>, DOI: 10.4312/9789612973131. [COBISS.SI-ID 191660803].

7.02 – Interdisciplinarne raziskave

Katharina Zanier ter soavtorji z Geološkega zavoda Slovenije in Oddelka za Geologijo NTF UL

Objava izvirnega znanstvenega članka »Stone Products of the Roman Municipium of Neviodunum, Pannonia (Modern Drnovo, Slovenia)« (Kamniti izdelki rimskega municipija Neviodunum v Panoniji (današnje Drnovo, Slovenija))

Oddelek za arheologijo

Programska skupina *Arheologija* (P6-0247), vodja Matija Črešnar

Izvirni znanstveni članek »Stone products of the Roman municipium of Neviodunum, Pannonia (modern Drnovo, Slovenia)«, objavljen v mednarodni reviji *Archaeometry*, je plod interdisciplinarnega in medinstitucionalnega sodelovanja raziskovalcev Katharine Zanier z Oddelka za arheologijo FF UL ter Roka Brajkoviča, Luke Galeta in Matevža Novaka z Geološkega zavoda Slovenije in Oddelka za geologijo NTF UL. V članku je predstavljena raziskava, ki se osredotoča na oskrbo rimskega mesta Neviodunum in njegovega agra s kamnom. Neviodunum je bil majhen municipij v jugozahodni Panoniji. Večji del naselbine je bil izkopan v šestdesetih letih 20. stoletja. Provenienca njegovih kamnitih izdelkov je bila do zdaj neraziskana. Cilj raziskave je bil ugotoviti lito- in mikrofaciese ter biostratigrafsko starost njegovih kamnitih spomenikov, miljnikov in gradbenega materiala, na podlagi katerih je bilo možno predlagati utemeljene domneve o provenienci kamnitega materiala. V ta namen je bilo obravnavanih 95 kamnitih izdelkov iz Nevioduna in njegovega agra. Petrografske in biostratigrafske analize so bile opravljene na 56 arheoloških in 57 geoloških vzorcih. Raziskava je pokazala, da razen redkih izjem večina kamnitih izdelkov pripada trem litostratigrafskim enotam lokalnega izvora: spodnjekrednemu apnencu Krkinega člena Podbukovške formacije (a), srednjemiocenskemu apnencu iz člena litotamnijskega apnenca Laške formacije (b) ter zgornjekrednemu apnencu, breči in rožencu iz Krške formacije (c). Poleg tega so bili identificirani prodniki (najverjetneje iz Drnovske aloformacije), nekaj marmornih spomenikov in izdelki iz sige. Raziskava priča o živahni, a lokalni oskrbi s kamnom, pri čemer so verjetno bili na različnih delih agra hkrati aktivni različni kamnolomi, uporaba uvoženega marmorja pa predstavlja zelo redko izjemo. Tema raziskave je pomembna, saj provenienca kamna, uporabljenega v manjših rimskih naselbinah, pogosto ostaja neopredeljena. V članku so predstavljeni tudi glavni podatki o arhitekturnih elementih Nevioduna: gre deloma za neobjavljene arhitekturne člene, deloma za kose, ki so bili v prejšnjih objavah samo na kratko obravnavani. Članek poleg tega vključuje revidiran topografski načrt Nevioduna in njegove

okolice, v katerem so prvič predstavljene ugotovitve avtorjev, ki temeljijo na ponovni presoji arhivske dokumentacije izkopavanj, ter izmere in situ prezentiranih ostalin.

ZANIER, Katharina, BRAJKOVIČ, Rok, GALE, Luka, NOVAK, Matevž. Stone products of the Roman municipium of Neviodunum, Pannonia (modern Drnovo, Slovenia). *Archaeometry*. [Tiskana izd.]. 2024, str. 1-29. ISSN 0003-813X. DOI: 10.1111/arc.13029. [COBISS.SI-ID 208299011].

Mojca Ramšak

Objava izvirnega znanstvenega članka »Slovenian COVID-19 Discourse in the Context of Verbal as Well as Physical Violence Against Medical Professionals« (Slovenski diskurz o COVID-19 v kontekstu besednega in fizičnega nasilja nad zdravstvenimi delavci)

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

Programska skupina *Etnološke raziskave kulturnih znanj, praks in oblik socialnosti* (P6-0187), vodja Jaka Repič

V ugledni mednarodni reviji *Journal of European Studies* (Revija za evropske študije) je bila marca 2024 objavljena pomembna interdisciplinarna raziskava o verbalnem in fizičnem nasilju nad zdravstvenimi delavci v času epidemije covid-19 v Sloveniji. Raziskava združuje metodološke pristope medicinske antropologije, zgodovine medicine in analize diskurza ter tako ponuja celosten vpogled v družbene dinamike med pandemijo. Avtorica dr. Mojca Ramšak je v članku podrobno analizirala tako vidne kot prikrite oblike nasilja, s katerimi so se soočali zdravstveni delavci. Posebno pozornost je namenila analizi javnega diskurza in družbenih medijev, kjer so se pojavljale različne oblike verbalne agresije, pa tudi fizičnega nasilja in groženj. Raziskava je pomembna, ker prvič sistematično dokumentira in analizira to problematiko v slovenskem prostoru. Raziskovalni rezultati so bili predstavljeni strokovni javnosti na štirih pomembnih znanstvenih konferencah v Sloveniji in tujini, kjer so vzbudili precejšnje zanimanje med raziskovalci različnih disciplin. Objava v prestižni reviji in mednarodni odzivi potrjujejo aktualnost ter znanstveno relevantnost opravljene raziskave, ki pomembno prispeva k razumevanju družbenih posledic pandemije v zdravstvenem sektorju.

RAMŠAK, Mojca. Slovenian COVID-19 discourse in the context of verbal as well as physical violence against medical professionals. *Journal of European studies: literature and ideas from the renaissance to the present*. March 2024, vol. 54, iss. 1, str. 87-109, ilustr. ISSN 0047-2441. <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/00472441231221275>, Repozitorij Univerze v Ljubljani – RUL, DOI: 10.1177/00472441231221275. [COBISS.SI-ID 180898563].

Raziskava in objava študije o pravni regulaciji vonjav ter trženju z vonjavami s predstavitvijo na domači in mednarodni konferenci

Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

Programska skupina *Etnološke raziskave kulturnih znanj, praks in oblik socialnosti (P6-0187)*, vodja Jaka Repič

Znanstveni članek o pravni regulaciji vonjav in trženju z vonjavami predstavlja pomemben akademski prispevek na presečišču senzoričnega marketinga in prava. Izjemna inovativnost dela se kaže v interdisciplinarnem povezovanju čutnega zaznavanja s pravnim okvirom in trženjskimi praksami, pri čemer avtorica sistematično analizira neraziskano področje pravne regulacije vonjav. Objava v recenzirani znanstveni monografiji pri univerzitetni založbi z dodeljenim identifikatorjem DOI potrjuje metodološko ustreznost in omogoča mednarodno sledljivost raziskave. Posebna odlika članka je njegova večplastna znanstvena relevantnost, saj obravnava aktualne izzive pravnega varstva neoprijemljivih elementov trženja in odpira nova vprašanja na področju intelektualne lastnine. Še posebej je prepoznavno, da se je tematike lotila etnologinja in antropologinja, ki že sodeluje s pravno fakulteto, saj njen edinstveni raziskovalni pristop ter antropološka perspektiva prinašata nove, dragocene uvide v pravno znanost in odpirata drugačne poglede na obravnavano problematiko. Raziskava ponuja pomembne ugotovitve tako za teoretično razumevanje pravnih okvirov senzoričnega marketinga kot tudi za njihovo praktično implementacijo v poslovnem okolju. Znanstvena tehtnost, metodološka dovršenost in aplikativna vrednost tega dela nedvomno upravičujejo njegovo nominacijo za priznanje odlične znanosti.

RAMŠAK, Mojca. Pravna regulacija vonjav in trženje z vonjavami. V: REPAS, Martina (ur.). *Dileme sodobnega oglaševanja : izbrane teme*. 1. izd. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2023. Str. 225-275. ISBN 978-961-286-788-1. <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/814>, DOI: 10.18690/um.pf.6.2023.10. [COBISS.SI-ID 170256387].